

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Gabriela Čejková

Dějiny rodného města – Mirošov v první polovině 20. století

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Anna Huliciusová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2012-2014

DIPLOMA THESIS

Gabriela Čejková

The history of hometown – Mirošov in the first half of the 20th century

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Anna Huliciusová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Gabriela Čejková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí své diplomové práce Mgr. Anně Huliciusové za trpělivost a ochotu při vedení práce. Dále bych ráda poděkovala své babičce Boženě Čejkové za provedenou korekturu. Poděkování patří také zaměstnankyním knihoven v Mirošově a v Rokycanech, které se mnou měly velkou trpělivost a vždy mi vyšly vstříc. Největší dík pak patří mé rodině za podporu, kterou mi poskytovala.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá rozbořem událostí, které utvořily město Mirošov a jeho obyvatele do podoby, v jaké se dnes nachází. Mapuje historii města a sleduje důležité okamžiky v jeho vývoji metodou čerpání z historických pramenů a literatury, která již téma Mirošov obsahuje. Práce zkoumá důležité mezníky v dějinách města, které determinovaly vývoj obce do dnešní podoby. Vše je zasazeno do kontextu vývoje dějinných událostí ve světě i v republice. Cílem práce je vytvoření uceleného obrazu města Mirošov v 1. polovině 20. století.

Klíčová slova

Brdy, černé uhlí, Československá republika, koncentrační tábor, Komunistická strana Československa, lesní polomy, Mirošov, modernizace, německé vojenské oddíly, pracovně-kárný tábor, Protektorát Čechy a Morava, průmysl, Rokycansko, velkodoly, zemědělství.

Annotation

This diploma thesis looks into the historical events, which formed Mirošov town and its residents to the present form. The thesis charts the history of the town and monitors the important moments in its evolution using the method of drawing from historical sources and literature, which already contains the topic Mirošov. The thesis examines the important moments in the history of the town, which determined development of the town in its present form. That all is implanted to the context of the development of historical events in our republic and also in the world. The objective of the work is creation of integrated image of Mirošov town in the first half of the 20th century.

Key words

Agriculture, Brdy, coal, Communist party of Czechoslovakia, concentration camp, Czechoslovak Republic, forest windbreaks, German troops, industry, labor-disciplinary camp, large pits, Mirošov, modernization, Protectorate of Bohemia and Moravia, Rokycany district.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 HISTORIE ČESKÝCH ZEMÍ V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ	11
1.1 Modernizace a nový životní styl.....	11
1.1.1 Vývoj rodinných vztahů.....	13
1.1.2 Transformace společnosti	14
1.2 Období 1. světové války	15
1.2.1 Začátky budování nového státu.....	16
1.3 Meziválečné období	18
1.3.1 Stav hospodářství.....	19
1.3.2 Kultura a média	20
1.3.3 Příchod krize.....	22
1.4 Období 2. světové války	24
1.5 Poválečná situace a nástup KSČ k moci	27
2 DĚJINY MIROŠOVA OD JEHO ZALOŽENÍ DO ROKU 1900	31
2.1 Vybudování železnice.....	35
2.2 Vliv těžarstva na chod obce	36
3 PRŮMYSL V MIROŠOVĚ	38
3.1 Vznik mirošovské pánve a její složení	38
3.2 Hledání uhlí.....	39
3.3 Začátky dolování	40
3.4 Propuknutí velkotěžby	41
3.4.1 Těžké pracovní podmínky horníků	42
3.4.2 Hornické stávky	43
3.4.3 Platové podmínky horníků	44
3.4.4 Životní prostředí v průmyslovém Mirošově	45
3.4.5 Ubytování pro horníky.....	45
3.5 Ukončení velkotěžby.....	46
3.6 Pokračování drobné těžby ve 20. století.....	46
4 MIROŠOV V 1. POLOVINĚ 20. STOLETÍ	49
4.1 Bída v období 1. světové války	50
4.2 Meziválečné období v Mirošově	51

4.2.1 Vybudování LTRN Janov.....	52
4.2.2 Příchod hospodářské krize do Mirošova.....	55
4.3 Mirošov v období 2. světové války.....	55
4.3.1 Zpracování dřeva a vznik pil	56
4.3.2 Dopady na životy obyčejných lidí.....	57
4.3.3 Vybudování pracovně-kárného tábora	58
4.3.4 Transformace pracovně-kárného tábora na tábor koncentrační	61
4.4 Konec 2. světové války	64
4.5 Poválečný vliv KSČ na chod městysu	66
ZÁVĚR.....	71
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	75

ÚVOD

Hlavním cílem této diplomové práce je zmapování historie obce Mirošov v první polovině 20. století a její propojení s událostmi, které se v tuto dobu odehrávaly ve světě i v Českých zemích.

Práce vznikala metodou kritické analýzy historických pramenů a metodou práce s dobovými materiály a materiály obsahujícími autentické výpovědi pamětníků.

Mirošov dnes není nijak významná obec a patří spíše k menším obcím v regionu. Dnes plní hlavně sídelní funkci. Ještě před sto lety tomu tak ovšem nebylo a Mirošov byl hlavním střediskem hornictví v rokycanském okrese. První polovina 20. století ale změnila mnoho okolností. Dějiny této obce jsou velmi provázané s historií celého Československa. Odrážel se zde duch doby. Modernizace i úpadky, to vše Mirošov ve své historii pocítil a prožíval spolu s celou Československou republikou.

Tato práce se věnuje vývoji obce, sleduje různé okolnosti, které ovlivnily chod obce i životy obyčejných lidí v obci i blízkém okolí. Autorka se domnívá, že velký vliv na vývoj městyse v první polovině 20. století mělo ukončení těžby černého uhlí a následné transformování Mirošova zpět na zemědělsky zaměřenou oblast.

Dále pak dějiny Mirošova velmi ovlivnilo jeho blízké okolí. Mirošov se nachází v těsné blízkosti Brd a v minulosti tedy i v těsné blízkosti Vojenského prostoru Brdy. V tomto vojenském prostoru se dříve nacházelo několik obcí a žilo zde několik stovek obyvatel. Ti byli dvakrát násilně vystěhováni a to se samozřejmě dotklo také chodu obce Mirošov.

Těsnou spojitost dějin obce s vývojem světové a československé historie signalizoval koncentrační tábor vybudovaný během 2. světové války, jehož budovy dodnes stojí. Nyní se ovšem v jejich prostorách nachází domov pro seniory. Druhá světová válka se Mirošovu nevyhnula a pociťovala ji na vlastní kůži většina obyvatel obce. Několik místních obyvatel bylo popraveno německými vojáky a mnozí obyvatelé Mirošova zažili za války velkou bídu.

Mirošov se dnes může pyšnit léčebnou plicních onemocnění, která byla vybudována během první poloviny 20. století, a která měla velký význam původně zejména pro pracovníky Škodových závodů v Plzni. Během několika desítek let se z ní ovšem stala léčebna s celorepublikovou působností, čímž město Mirošov dostává do širšího povědomí v rámci republiky.

Mirošov je sice malá obec, která dnes nemá přílišný význam v žádné sféře života, ale z jeho historie lze vyzorovat, jak může být těžké vyrovnat se s upadající prosperitou hospodářství způsobenou transformací průmyslové oblasti na oblast zemědělskou. Lze zde také najít mnoho paralel s dějinami republiky a lépe si tak uvědomit dopady velkých světových krizí a válek, ale také úspěchů, objevů a modernizace na běžného obyvatele malého města.

Autorka má k této obci velmi blízký vztah, pochází odsud a cítí jako svou povinnost shrnout historii své rodné obce do této diplomové práce. Ta by měla později sloužit jako výchozí materiál ke studiu historie obce a měla by být poskytnuta veřejnosti na MěÚ Mirošov a v místní knihovně.

1 HISTORIE ČESKÝCH ZEMÍ V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Dějiny České republiky v době první poloviny 20. století jsou velmi pestré. Od Čech jako součásti Rakouska-Uherska přes demokratickou Československou republiku, obě dvě světové války, až po totalitní stát vedený Komunistickou stranou Československa. Zatímco v menších obcích, jakou je i Mirošov se změny příliš neprojevovaly a lidé zde žili více či méně stále stejně bez ohledu na události celorepublikové, je nutné se seznámit s historií vývoje republiky od počátku století až do jeho poloviny.

Druhá polovina 19. a počátek 20. století se pro pozdější generace staly symbolem klidu, jistoty a řádu, který sice nemusel být ideální, ale lidé na něj vzpomínali s nostalgií. To, co jim přinesla první polovina 20. století, se klidem a harmonií nazývat nedá. Doba Františka Josefa I., který vládl v letech 1848 až 1916, nebyla ani zdaleka idylická – bez vojenského konfliktu, vnitřních nepokojů, hospodářské, vnitropolitické nebo zahraničněpolitické krize. Téměř sedmdesátiletou vládu Františka Josefa I. provázely války s Francií, Itálií, Pruskem, územní ztráty v Itálii, zisky na Balkáně a to vše završené první světovou válkou 1914 – 1918. Rakousko-Uhersko tehdy bylo velmi rozsáhlou říší a patřily k němu kromě Čech také Slovensko, Morava, dnešní Maďarsko, Chorvatsko, Slovensko, části Rumunska, Polska, Ukrajiny a Itálie.¹ Stejně dramaticky jako politické, sociální, hospodářské i kulturní poměry se v říši měnil i životní styl. To souviselo s modernizačními procesy, kterým se v habsburské monarchii otevřela cesta. V té době se zrodila občanská společnost, rostla města, hospodářský život ovládla tovární velkovýroba, větší význam získal úřad a byrokracie². Jednalo se o obrovské změny v životech obyčejných lidí, které natrvalo změnily jejich životy a umožnily tak vývoj společnosti do podoby, jakou ve 20. letech 20. století měla.

1.1 Modernizace a nový životní styl

Prvky nového životního stylu se prosazovaly nenápadně, postupně. Nový životní styl souvisel s rozsáhlou demokratizací, industrializací a byrokratizací. Na vesnicích a v menších městech, jakým je také Mirošov, nebyly změny tolik zásadní,

¹VURM, B. *Tajné dějiny Evropy*. Praha: Eminent, 1998-2000, 3 sv. s. 20. ISBN 80-85876-68-X1.

²VOŠÁHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. s. 8 ISBN 80-205-0088-X.

protože všední život se zde podřizoval především vegetačnímu cyklu přírody. Podmínky života, místní zvyky a rodinné vztahy se v agrárních společnostech měnily jen zvolna a přežívaly v nich po staletí stále stejné prvky. Trvalost tradičních životních norem je typickým znakem předindustriální společnosti, to se ovšem počátkem 20. století změnilo. K rozvoji společnosti přispěl ekonomický vzestup, nová sociální struktura, občanské svobody, národní kultura a také technické vynálezy – to vše se samozřejmě promítlo do každodenního života. Záleželo přitom, zda prezentovaná novinka byla označena jako německý import nebo zda se vžitá praktika vydávala za tradiční český, případně slovanský zvyk. Moderní životní styl se nejprve ujal ve městech, v průmyslových oblastech a poté přešel i na venkov.

Významným znakem nově vznikající společnosti a přicházející moderní doby byla migrace obyvatelstva. Stěhování, nejčastěji z venkova do měst, s sebou přinášelo radikální změnu životního stylu. Nezvyklý pracovní rytmus, stabilní oddělení pracovní doby a volného času, nové formy bydlení (lidé se stěhovali ze „svého“ do nájemních domů), ztráta širšího rodinného zázemí a odtržení od rodin nutily přestěhované ke změně obvyklých činností, počínaje pravidelným nákupem potravin, přes cestu za prací a zpět, až po nedělní výlety, sport a městskou zábavu. Mnohé změny pramenily z faktu, že na malém prostoru se násobily počty obyvatel a změnám teď podléhala také architektura měst, bydlení i formy společenského styku.

Jednou ze změn bylo také to, jakým jazykem lidé mluvili. Na vesnicích bylo běžné mluvit česky, ale kdo se přistěhoval do města, ten záhy zjistil, že se zde setkává spíše s němčinou, která byla oficiálním jazykem. Ze začátku nově přistěhovalí přijímali zvyklost a snažili se mluvit také německy, poté ovšem strhli měšťany a rozmohla se čeština³.

Velkou změnu přinesl technický pokrok. Lidé zpočátku vnímali nové vynálezy jako kuriozity, ale jen do té doby, než se s nimi setkali v práci či doma. Technika, která jim v podobě plynového či elektrického osvětlení vstoupila do domácností, změnila denní rozvrh a přestala být nevšedním jevem. Lidé tehdy byli svědky zavádění elektřiny, stavění železnic, na ulicích potkávali první automobily, poprvé navštívili kino a to vše dokázali začlenit do svých životů.

³VOŠÁHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. s. 15. ISBN 80-205-0088-X.

1.1.1 Vývoj rodinných vztahů

Rodinné vztahy zaznamenávaly také posun. Přestalo být moderní udržovat kontakt s celou svou rodinou a často se stávalo, že ani s prarodiči lidé nekomunikovali. To bylo ale většinou záležitostí měst. Na venkově se prarodiče stále stěhovali na „vejminek“, což byla místnost vyhrazená někde v areálu usedlosti, či jen v domě. Zásadní zlom v rodinných vztazích, který zcela nepochybně souvisel s celkovými proměnami společnosti v právní i politické rovině, nastal v českých zemích až po první světové válce. Snaha o liberalizaci a demokratizaci rodinných vztahů, kterou lidé většinou vnímali jako mezigenerační konflikt, měla mnoho společného se zrodem a utvářením občanské společnosti⁴. V oblasti rodinného práva došlo k zásadnímu posunu ohledně sňatků. Od 70. let 19. století bylo možné v Rakousko-Uhersku uzavřít civilní sňatek. To byla ovšem dlouhou dobu záležitost především měst.

Lidé si již začali plánovat počet dětí, které by chtěli. Kolem roku 1930 se v Českých zemích začala prosazovat vědomá regulace počtu dětí v rodinách. S tím souvisela následná vyšší úroveň péče o ně po porodu i později. Regulace počtu dětí v rodinách souvisela nemálo také s postavením žen ve společnosti i v rodinách samotných. Ženy již byly občanky, voličky, pracovaly, cvičily v Sokole, hrály ochotnické divadlo a nosily kratší sukně. Měly řadu možností zapojit se do dříve jim nedostupných aktivit. K tomu ovšem potřebovaly dosáhnout i změny svého postavení v rodině, alespoň částečného osvobození od ubíjejícího stereotypu mnoha porodů a péče o velmi početné potomstvo. Vlivem počínající emancipace žen měly ženy poprvé možnost mluvit do takových věcí, jako byl počet dětí a měly také vůbec poprvé možnost nechtěnému početí zabránit.⁵

Ženy už nezůstávaly pouze v domácnostech a nebyly všechny ekonomicky závislé na svých manželech. Stále častěji se objevoval model rodiny takový, že žena byla také živitelkou rodiny. Ve městech to znamenalo většinou skutečnost, že byla dělnicí v továrně a na venkově se objevovaly kromě zemědělských dělnic spíš živnostnice. Mnoho žen ale emancipaci a ekonomické osamostatnění zprvu odmítalo. Vývoji společnosti se ale nedalo zabránit, a tak ženy chtě nechtě začaly být ekonomicky aktivní.

⁴VOŠÁHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. s. 105. ISBN 80-205-0088-X.

⁵KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929).* Praha: Libri, 2000. s. 497. ISBN 80-7277-027-6.

1.1.2 Transformace společnosti

Ubývalo také tradičních řemesel, vytrácely se cechy. To souviselo s masivním stěhováním vesničanů do měst – šli za lepší prací do továren. Tím se také rozpadaly tradiční formy soužití – například dříve žili v domácnosti svého mistra, tovaryši a různí pomocníci. Právě ti odcházeli do měst a hledali si vlastní ubytování. V té době bylo velmi populární vandrování. A to až do začátku 1. světové války. Cestování pro řemeslníky bylo ideální, protože hraniční přechody mezi státy nebyly nijak přísně hlídány a kromě zvyšování kvalifikace přineslo vandrování také poznání Čech, Moravy, Rakouska i Německa⁶. Někteří pokračovali až do severní Itálie, Uher, Chorvatska, Belgie, Francie či Velké Británie.

Změnami prošla i spotřeba zboží. Před transformací společnosti na přelomu 19. a 20. století se zboží jako oblečení, obuv, nábytek, nářadí a vybavení domácnosti cenilo podle trvanlivosti a účelnosti. Co bylo trvanlivější, to bylo lepší. Počátek 20. století ovšem přinesl jeden základní prvek ve společnosti, a to módnost. Pohodlí také začalo hrát roli ve výběru spotřebního zboží.

Rozmach byrokracie na přelomu století s sebou přinesl nárůst počtu úředníků. Vznikla tím celá společenská vrstva. Ta se sice těšila velkému společenskému kreditu, později ale zažila i velkou příkoří. Platy úředníků se třicet let neměnily, takže životní úroveň úřednických rodin klesala. Oproti tomu stoupalo zadlužení úředníků a stávalo se také, že jim z platu odcházelo až 90% na pokrytí splátek⁷. Existenční problémy řešily úřednické rodiny omezením počtu dětí, což postupně ovlivnilo i některé další středostavovské vrstvy. Úředníci ale měli nárok na penzi pro sebe i svou rodinu, což s sebou neslo sociální jistotu. Invalidní důchody v době před první světovou válkou neexistovaly, ale jednalo se o nich.

S přílivem nových, z vesnic pocházejících, obyvatel, se čeština v Českých zemích znovu probouzela a s ní také touha po vlastním státu. Po ekonomické stránce to problém nebyl, Čechy patřily k ekonomicky nejaktivnějším a nejúspěšnějším regionům monarchie⁸. Češi se stali moderním národem, sociálně úplným celkem, který byl schopný stavět se na stejnou úroveň jako ostatní státy Evropy po všech stránkách – v hospodářství a technice, v kultuře i v politické zralosti. Problém byl v politické sféře, jako ostatně již mnohokrát v historii. Čechům chyběl podíl na moci, který by odpovídal

⁶VOŠÁHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. s. 187. ISBN 80-205-0088-X.

⁷VOŠÁHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. s. 203. ISBN 80-205-0088-X.

⁸KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929).* Praha: Libri, 2000. s. 17. ISBN 80-7277-027-6.

jejich vyspělosti. Ještě před vypuknutím 1. světové války byly však cíle českých politiků takové, že chtěli zůstat pod vládou Rakouska-Uherska, ale získat zde významnější postavení. I obyčejní lidé na venkově již považovali Čechy jako součást Rakouska-Uherska za samozřejmost a politické šarvátky je nijak nevzrušovaly. Nutné je také ale podotknout, že v českých zemích Češi nebyli nejpočetnějším národem. Tím byli rakouští Němci. Tato skutečnost sehrála velkou roli v následných snahách o vytvoření samostatného státu.

Klíčem k řešení situace se stalo česko-německé vyrovnání, na kterém Češi trvali. Od konce 19. století se vyrovnání dokonce stalo existenčním problémem Rakousko-Uherské monarchie, protože Rakousko-Uhersko by bez Českých zemí jen těžko dál fungovalo tak, jako předtím. Důsledkem byl pád mnoha vlád, poté byl Anenskými patenty rozpuštěn zemský sněm v Praze a místo něj byla jmenována zemská správní komise. Iniciativy se chopili čeští a němečtí aristokraté z Čech, kteří byli z úzkého okruhu následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Pak přišel 28. června 1914 atentát v Sarajevu a začátek 1. světové války a to umožnilo zrod samostatného státu pro Čechy a jak se zanedlouho ukázalo, i Slováky.⁹

1.2 Období 1. světové války

Válku vyprovokovala svým postupem vůči Srbsku habsburská monarchie. Nebyla to ovšem vůle císaře ani nastupujícího Františka Ferdinanda, ale generálních štábů. František Ferdinand osobně byl proti válce se Srbskem, odmítal expanzivní politiku na Balkáně, prosazoval opětovné sblížení s Ruskem a v letech 1912 – 1913 se zasloužil o udržení míru. Připravoval také rozsáhlou modernizaci monarchie.¹⁰ Vina ovšem byla na mocnářství celkově a přerostla v evropskou a poté i světovou válku. Byla řešením pro Německo, které toužilo po změně ve velmocenském rozdělení světa. Habsburská monarchie se stala slabším partnerem v boji také proto, že řešila vnitřní spory se svým německým spojencem. Německo totiž chtělo kromě ostatních území ovládat i oblasti dříve patřící Rakousku-Uhersku, tedy i střední Evropu a tedy i české země. Nástrojem německého „tlaku na východ“ se stal plán tzv. Mitteleuropy pod německou nadvládou. Pro Čechy tato situace znamenala konec nadějí na řešení české otázky s Rakousko-Uherskou monarchií a v Rakousko-Uherské monarchii a byli tedy

⁹VURM, B. *Tajné dějiny Evropy*. Praha: Eminent, 1998-2000, 3 sv. s. 24. ISBN 80-85876-68-X1.

¹⁰VURM, B. *Tajné dějiny Evropy*. Praha: Eminent, 1998-2000, 3 sv. s. 25. ISBN 80-85876-68-X1.

donuceni pokusit se o vznik vlastního samostatného státu, jinak by byli donuceni být pod vládou Německa.

Přestavitelé české inteligence byli zatýkáni bez důkazů, preventivně. Patřili mezi ně poslanci, vůdci antimilitaristů a anarchistů a vedení České strany národně sociální se ocitlo téměř celé ve vězení či na frontě. Bylo zastaveno vydávání několika časopisů a na Moravě byli popraveni první „velezrádci“.¹¹

Po německém a rakousko-uherském vítězství na východní frontě následovalo v květnu 1915 zatčení Karla Kramáře, vůdce Národní strany svobodomyslné. Ten byl následujícího roku spolu se svým spolupracovníkem Aloisem Rašínem odsouzen za neexistující velezradu k smrti oběšením.

Na jaře roku 1916 se sjednotili rakouští Němci na programu, jímž se měla definitivně vyřešit „česká otázka“. České země měly být konečně rozděleny na české (s úředním jazykem německým i českým) a německé (s úředním jazykem německým), ačkoliv čeština byla z úřadů systematicky vytlačována. S Německem měla vzniknout celní unie. Byl to plán na definitivní likvidaci českých státních práv a postupnou germanizaci Českých zemí. To byl poslední krok, který znamenal definitivní odklon české politiky od Rakouska-Uherska a směřování k samostatnému státu.

1.2.1 Začátky budování nového státu

Tomáš Garrigue Masaryk emigroval a začal organizovat protirakouský odboj. První prohlášení odboje bylo učiněno 14. listopadu 1915 jménem Českého komitétu zahraničního, který Masaryk založil. Pro činnost v něm získal i české a slovenské krajany žijící v té době ve státech Dohody. Emigrace Masaryka dala v rozpadající se Rakousko-Uherské monarchii vzniknout spiklenecké organizaci Česká Maffie, která podávala užitečné informace dohodovým mocnostem, a kterou do 1. září vedl Edvard Beneš. Ten poté také emigroval.¹²

Postupně se začalo měnit i veřejné mínění o Rakousko-Uhersku. Lidem už nebylo jedno, že jsou pod rakousko-uherskou nadvládou a rostla v nich touha po vymanění se z rakousko-uherského područí. Většina lidí také nesouhlasila s kroky Bohumíra Šmerala, Antonína Švehly a Zdeňka Tobolky, kteří představovali vůdčí

¹¹KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. Praha: Libri, 2000. s. 20. ISBN 80-7277-027-6.

¹²KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. Praha: Libri, 2000. s. 22. ISBN 80-7277-027-6.

osobnosti české politiky a rozhodli se vytvořit Český svaz poslanců na říšské radě a Národní výbor i za cenu, že budou muset přijít s prohlášením o loajalitě k Rakousko-Uhersku, což bylo velmi pravděpodobné. Mezi lidmi se postupně vytvořil odpor k Rakousko-Uherské monarchii a to díky pronásledování lidí i za obyčejné hospodské řeči.

Čeští politici v emigraci nejdříve neslavili moc úspěchů. Masarykovi se nedařilo přesvědčit některé významné politiky a osobnosti k emigraci, Beneš a Štefánik byli teprve začínající diplomati a neměli v zahraničí potřebný kredit k vyjednávání. Navíc byli v Rakousko-Uhersku zatčeni mnozí členové a příznivci Maffie. První úspěch přišel, až když se Benešovi podařilo prosadit do nóty Spojenců o válečných cílech z 10. ledna 1917 slova o „osvobození Slovanů a Čechoslováků“ z rakousko-uherské poroby. V roce 1917 byli také v důsledku reformy rakousko-uherského císaře Karla I. propuštěni na svobodu Kramář a Rašín. V zasedání parlamentu, které císař svolal, byl také poprvé vznesen požadavek na vznik samostatného československého státu. Domácí politika se tak sjednotila s politikou emigrační, vedenou Masarykem.

Český příklad probudil odbojové síly i na Slovensku. Slováci byli do té doby programově pasivní kvůli obavám z pronásledování. Na důvěrné schůzi vedení Slovenské národní strany, která se po letech sešla 24. května 1918, se Slováci rozhodli téměř okamžitě pročeskoslovensky a pro zaměření se na „vytvorenie samostatného štátu pozostávajúceho sa zo Slovenska, Čiech, Moravy a Sliezska“. Velká šance pro československý odboj přišla ve chvíli, kdy si Německo uvědomilo, že už nebude možné po válce udržet a reformovat habsburskou monarchii k její původní funkci v evropské politice. Masaryk, který až doteď vedl československé legie z Moskvy, odjel přes Japonsko do USA, protože byl přesvědčený, že právě tady se bude nejvíce rozhodovat o tom, zda se podaří ustavit československý stát.

Již 29. června 1918 uznal francouzský ministr zahraničí Československou národní radu za první základ příští vlády československé, čehož hojně využívala Benešova diplomacie. Totéž prohlásila britská vláda 8. srpna téhož roku. A konečně 2. září uznaly Československou národní radu jako „vládu de facto“ i Spojené státy americké.¹³

Dne 14. října 1918 ohlásil Edvard Beneš, že již 26. září byla ustavena Prozatímní československá vláda v čele s Masarykem, ve které je Beneš ministrem zahraničí a Štefánik ministrem vojenských věcí. Události nabraly rychlý spád. 21. října 1918

¹³KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. Praha: Libri, 2000. s. 31. ISBN 80-7277-027-6.

byla zahájena dekompozice rozpuštění starého mocnářství. Císař Karel I. dokonce o pár dní později přijal Václava Klobáče, aby se ujistil, že Češi neuvažují o krvavé revoluci. 28. října již Rašín začal koncipovat první zákon československého státu. A tak vznikla 28. října samostatná Československá republika. Kromě nového suverénního státu přinesla 1. světová válka oslabení původních velkých mocností a vznik nových velmocí, jakými se staly Spojené státy Americké a Rusko, které měly v dalších letech vliv na uspořádání světa.¹⁴

1.3 Meziválečné období

Vybudování nové republiky bylo velmi složitým a dlouhodobým procesem. Velkým problémem byl odpor vůči republice ze strany rakouských a českých Němců. Probíhala dlouhá jednání o vymezení území Československa hlavně na západní straně republiky, kde bylo z historického hlediska téměř nemožné určit hranice. Němci se v Československu dokonce pokusili o převrat, ovšem neúspěšně. Češi bojovali, jak mohli, aby si uchovali vlastní politickou a územní integritu. Hlavně na západě Čech byly podnikány ze strany obyvatel německé národnosti výpady proti Čechům.¹⁵

Předmětem vášnivých polemik politiků i denního tisku tedy byla také národnostní skladba nově vzniklého státu kvůli vysokému počtu obyvatel německé národnosti. Těch žilo po sčítání lidu v roce 1921 v Československu přes 23%. Důsledkem toho byl vznik německých stran a jejich účast na veřejném životě. Češi byli v novém státě téměř menšinou a velmi jim pomohlo připojení Slovenska k republice (se kterým byly velké potíže ze strany Uherska), díky kterému mohli Čechy a Slováky nazývat jedním národem československým a získat tak převahu nad německými obyvateli země.¹⁶

Nový stát byl povinen řešit i hmotnou a duchovní, politickou a čistě sociální bídu. Češi se v té době potýkali také s velkými zdravotními potížemi způsobenými tzv. španělskou chřipkou. Velká úmrtnost obyvatelstva byla způsobena mimo jiné i nedostatečnou výživou, většina obyvatel byla na pokraji vyhladovění. Rostla nezaměstnanost a existoval velký nepoměr mezi zdražováním spotřebního zboží a zvyšováním mezd. Sociální rozpory byly ale zprvu přehlušeny nadšením z národního

¹⁴VURM, B. *Tajné dějiny Evropy*. Praha: Eminent, 1998-2000, 3 sv. s. 27. ISBN 80-85876-68-X1.

¹⁵JUNEK, V. *Malé (velké) války dvacátého století a dál--*. Praha: Petrklíč, 2012, 185 s. s. 143. ISBN 978-80-7229-322-3.

¹⁶JUNEK, V. *Malé (velké) války dvacátého století a dál--*. Praha: Petrklíč, 2012, 185 s. s. 91. ISBN 978-80-7229-322-3.

osvobození. Proběhla měnová reforma připravená Aloisem Rašínem a také první svobodné volby. Československo bylo mezi zakládajícími členy Společnosti národů v roce 1919, která vznikla po podpisu versailleské smlouvy.¹⁷ O dva roky později vznikla v Československu Komunistická strana, která později sehrála velkou roli v poválečném uspořádání republiky a v podstatě ve všech stránkách běžného života obyvatel republiky.¹⁸ Československo bylo výsledkem směřování Evropy směrem k demokracii. Roku 1928 také Československo podepsalo jako jedno z prvních Briand-Kelloggův pakt, což byla smlouva o vyloučení války jako prostředku řešení mezinárodních sporů.

1.3.1 Stav hospodářství

Změny oproti předchozímu režimu probíhaly na všech stranách, politikou začínaje, přes vědu, školství, postavení žen ve společnosti, až po hospodářství. České země byly především průmyslově orientované a z hospodářského hlediska neprocházely v prvních letech První republiky zrovna nejšťastnějším obdobím. Proto byla otázka hospodářství hlavním tématem vnitřní politiky. Celkově se ale podařilo ekonomickou situaci v Československu vyřešit, a to především přechodem na mírovou výrobu, exportem, inovacemi a modernizací, i když Československo zápasilo s velkou mírou nezaměstnanosti.

V období První republiky procházelo Československé hospodářství změnami. Na venkově byly ale změny pomalejší a méně znatelné. Většinovým zdrojem obživy zde bylo zemědělství nebo lidé sice pracovali v průmyslu, ale měli rodinná hospodářství. Většinou zatím neměli k dispozici žádné stroje, které by jim ulehčovaly práci, ale postupem času se situace změnila a začaly se používat alespoň řezačky slámy, stroje na čištění a třídění obilí apod. Ve větších hospodářstvích se objevovaly secí stroje, pohrabovače či obrabečky, později také žací stroje, šrotovníky a mlátičky. Velkostatkáři a hlavně latifundisté – majitelé celých souborů velkostatků, které tvořily jeden hospodářský celek, vlastnili kromě půdy samotné také podniky, které náležely do kategorie tzv. zemědělského průmyslu, tedy do průmyslu potravinářského. Podnikali také v dřevařském průmyslu, ve stavebnictví, a pokud se na jejich území vyskytla

¹⁷ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). s. 33. ISBN 978-808-6983-165.

¹⁸ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). s. 48. ISBN 978-808-6983-165.

uhelná či rudná ložiska, podnikali i tam. A tak bychom v soustavě latifundií našli nejen celé rybníkářské soustavy s potřebnými odbornými provozy, systematicky pěstované lesní a lovné revíry, ale i uhelné a rudné doly, stovky pil, cihlen, mlýnů, lomů, škrobáren, pivovarů, lihovarů, cukrovarů a vinařství, dokonce i sklámy a hutě.¹⁹

Typickým jevem se stal v Československu odchod obyvatelstva do měst, který má své kořeny už v polovině 19. století (ovšem s výjimkou období první světové války, kdy se lidé mnohem lépe užívali na vesnicích než ve městech). Proces urbanizace byl výraznější v Čechách oproti Moravě a Slezsku. Odchod obyvatel do měst měl za následek i změny v sociálním rozvrstvení obyvatelstva. Zatímco se snížil počet lidí zaměstnaných v zemědělství, stoupl počet úředníků, pracovníků správy, samosprávy a soudů a také lidí se svobodným povoláním. Hlavní roli ale hrálo dělnictvo jako nejsilnější sociální vrstva.

Poprvé v Českých zemích se objevil jev označovaný jako reemigrace, který zde byl dosud nevídaný. Do nyní svobodné a samostatné země se vracelo mnoho bývalých vystěhovalců s velkými nadějemi vkládanými do nového státu. Nejvíce reemigrantů bylo ze Spojených Států Amerických, Kanady a Ruska.

1.3.2 Kultura a média

V éře První republiky v průběhu 20. let se, kromě dalších sfér, stabilizoval i vztah občanů republiky k náboženství. Velké zastoupení zde měla římskokatolická církev, zároveň však bylo posilováno postavení Církve československé, jež svým zaměřením nejvíce odpovídala ideologii státu. Evangelické konfese nebyly nijak výrazné a judaismus podléhal postupnému zesvětštění a modernizaci života. Náboženský život lidí v Československu nesporně ovlivňoval kulturní úroveň a kvalitu jejich života.

Média v Československu byla zprvu výlučně omezena na tisk. Teprve v průběhu 20. let se k tisku přidal i nově vzniklý rozhlas. Pravidelné vysílání Československého rozhlasu bylo zahájeno 18. května 1923.²⁰ Ten byl pro svou technickou nedokonalost a nákladnost zpočátku omezen na vyšší a část středních vrstev. Jeho informační a národotvorná funkce byla zpočátku minimální. Teprve ke

¹⁹KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. Praha: Libri, 2000. s. 443. ISBN 80-7277-027-6.

²⁰KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. Praha: Libri, 2000. s. 338. ISBN 80-7277-027-6.

konci desetiletí se začala situace měnit. Největší mediální vliv měl tedy v té době denní tisk. Jen v Praze v roce 1929 vycházelo 1800 titulů novin a časopisů. Mnohý tisk byl stranický. Politické strany tehdy neměly šanci na úspěch, když nevydávaly vlastní tisk. Ten jim umožňoval šířit své názory mezi širší vrstvy obyvatel. Se stranou Československá národní demokracie byl spojen časopis *Národní listy*, Československá strana lidová vydávala *Lidové listy*, Republikánská strana československého venkova měla *Venkov*, strana Národní liga se prezentovala v *Pondělním listu*, České slovo zase bylo spjaté s Československou stranou socialistickou a *Právo lidu* s Československou sociální demokracií. Komunistická strana vydávala *Rudé právo*. Kromě stranického tisku vycházely například deník *Národní politika*, *Národní osvobození*, *Tribuna* či *Lidové noviny*.²¹

Kolem roku 1929 nastal v Československu velký rozmach rozhlasu. Z 12 978 koncesionářů v roce 1925 se jejich počet vyšplhal na 250 000 a v roce 1937 jich bylo dokonce přes 1 000 000. To znamenalo, že rozhlas se dostal na stejnou míru vlivu v porovnání s tiskem.

Za První republiky došlo k výraznému zlepšení postavení žen ve společnosti. Kromě zrovnoprávnění žen s muži dostaly ženy také volební právo aktivní i pasivní, byl zrušen celibát učitelek a byl umožněn civilní sňatek a rozvod. Ženy také byly hlavní cílovou skupinou marketingových aktivit. Společnosti zjistily, že žena je hlavně spotřebitelka zboží a její moderní dobou nabytá práva jí dávala možnosti více nakupovat. Posun v postavení žen ve společnosti dávaly reklamním tvůrcům možnost cílit jak na ženy hospodyně, tak na ženy *femme fatal*, které se nechávaly unášet svou marnivostí a chtěly se hlavně líbit.²²

Poprvé se také měla dodržovat osmihodinová pracovní doba. Uhlídat její dodržování ale nebylo snadné – zvláště pak v menších podnicích, kde odbory nebyly tak silné. Porušování zákazu překračování osmihodinové pracovní doby bylo stále ještě běžnou praxí mnoha podniků. Požadavky vznikly také na uzákonění placené dovolené. To se povedlo roku 1925, kdy měl na šest dní dovolené nárok každý, kdo pracoval alespoň rok nepřetržitě. O patnáct let později se zvýšil počet dní dovolené na osm. Fungovala také podpora pro nemocné, a to od 3 dnů nemoci až po jeden rok. Ženy dostávaly podporu šest týdnů před porodem a šest týdnů po porodu. Lékařská péče byla bezplatná. V červenci roku 1926 vstoupil v platnost zákon o starobním

²¹KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. Praha: Libri, 2000. s. 331 – 332. ISBN 80-7277-027-6.

²²BARTÁKOVÁ, A. Žena, obchod a reklama za první republiky. In: *Ženy v umění* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.zenyvumeni.cz/index.php?id=110>

pojištění, který spojoval v jeden systém i důchody invalidní, vdovské a sirotčí. Patřil k nejlepším v mezinárodním měřítku. V Československu se podařilo prosadit potřebné zákony ve všech oblastech sociální politiky, zatímco většině ostatních států se to podařilo jen někdy. Náleželo mezi těch několik málo států, jejichž sociální systém byl nejúplnější.²³

Hospodářský a sociální vzestup, kterým České země prošly ve 20. letech, byl všestranný a nepopíratelný. Jediný, kdo tento rozkvět vidět nechtěl, byli němečtí nacionální odpůrci státu a většina KSČ. Československo vzkvétalo zkrátka ve všech směrech – i ve školství, kultuře, sportu, turistice, ochraně přírody a památek a trampování.

1.3.3 Příchod krize

Až 30. léta 20. století přinesla období krize, která započala krachem burzy v New Yorku, tzv. Černým čtvrtkem.²⁴ To znamenalo zhroucení ekonomiky, masové propouštění zaměstnanců, zastavila se stavba veškerých rodinných domů, lidé prodávali své věci velmi pod cenou, aby měli za co nakoupit potraviny a mnoho z nich (hlavně bankéřů) spáchalo sebevraždy.²⁵ Vzhledem k provázanosti financí po celém světě bylo jasné, že krize obejde celý svět. Evropu krize zasáhla jen s malým odstupem času. V zemích, kde mělo demokratické uspořádání jen slabé a povrchní kořeny, pak hrozilo nastolení tzv. autoritativních režimů či přímo diktatury. Takových pokusů se odehrálo za krize a v jejích důsledcích dost. Jedna diktatura již existovala v Itálii, druhá v SSSR. Italský fašismus s krizí těžko zápasil a řešil situaci mussoliniovsky okázalým expanzionismem. SSSR zase na rozdíl od Itálie prováděl za krize krutými metodami kolektivizaci zemědělství a industrializaci, aby zároveň v čele se Stalinem upevňoval diktaturu, jaká neměla v té době obdoby.

V čele pozornosti však byl vývoj situace v Německu. Tam sice bylo oficiálně parlamentně demokratické uspořádání, ale bylo velmi nestabilní. Sílily zde vlivy extrémistických stran propagujících fašismus a nacismus. Nacisté slibovali voličům, že odstraní důsledky krize a zbaví zemi židovského kapitálu a následně vyhráli volby

²³KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. Praha: Libri, 2000. s. 520. ISBN 80-7277-027-6.

²⁴ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). s. 95. ISBN 978-808-6983-165.

²⁵KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930 – 1935)*. Praha: Libri, 2002. s. 21. ISBN 80-7277-031-4.

v roce 1932. V roce 1933 jmenoval německý prezident Paul von Hindenburg Adolfa Hitlera říšským kancléřem. Na Hitlerův příkaz pak Německo vystoupilo z OSN a připravovalo se tak na válku proti celé Evropě. O dva roky později byla v Německu obnovena branná povinnost navzdory mírové smlouvě uzavřené Německem ve Versailles v roce 1919. Téhož roku uzavřelo Československo spojeneckou smlouvu se Sovětským svazem.²⁶

V Československu vypadala situace jinak. Ještě v roce 1930 se na dobré úrovni držely ceny v obuvnictví, porcelánu a konfekce. Na dobré úrovni se držely také investice a zaměstnanost dosáhla dokonce vrcholu. Pozitivně působily i programy elektrifikace a stavby a rekonstrukce silniční sítě. Pokles exportu o 6% množství byl také menší než celosvětový.²⁷ Postupně se ale krize dostala i sem. Na situaci měl velký vliv vývoj krize v zemědělství, kde světový pád cen tlačil dolů i ceny v ČSR. Postupem času stoupala nezaměstnanost, zdražovaly se úvěry. V březnu 1933, v nejhlubším bodu krize, obnášela průmyslová výroba ČSR méně než 56% oproti roku 1929. Krize v Československu byla daní za udržení stálosti finančního trhu. Neproběhl zde ani krach burzy ani bankroty velkých bank.

Bohužel i v Československu se projevil vlivy extrémistických skupin a politických stran, a to jak levicově, tak i pravicově orientovaných. Vláda se sice snažila proti těmto extrémním proudům zasahovat, bohužel však nepříliš účinně. Stát již od počátku 30. let sledoval činnost jednotlivců i skupin v zahraničí i uvnitř republiky, jež by mohly být pro stát nebezpečné. Pronásledování komunistů i nacistů ovšem pro stát nebylo lehké, protože často chyběly důkazy o podvratné činnosti, a nebo se extremistické strany hájily tím, že jsou pronásledovány za své názory, což byl prohřešek proti demokracii. Stát učinil také několik legislativních opatření na podporu boje s extrémisty, proběhly soudní procesy s politiky napojenými na Hitlera, který v té době byl již říšským kancléřem. V Československu tehdy fungovala tzv. autoritativní demokracie, což bylo nutné z hlediska boje především proti nacismu, jehož nápor byl silnější, než si mnozí politici připouštěli. Ke složité situaci v Československu přispívaly také časté a vleklé spory ve vztazích národnostních menšin. Největším národnostním sporem ovšem byl spor mezi Slováky a Čechy. Ten dospěl tak daleko, že se Slovensko osamostatnilo a od Československa se odtrhlo 14. března 1939.

²⁶ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). s. 65. ISBN 978-808-6983-165.

²⁷KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930 – 1935)*. Praha: Libri, 2002. s. 34. ISBN 80-7277-031-4.

1.4 Období 2. světové války

Druhá světová válka začala 1. 9. 1939, kdy nacistické Německo napadlo Polsko. O pouhých šestnáct dní později napadl Polsko také Sovětský svaz. Do sporů se vložily Francie, Velká Británie a státy Commonwealthu. Takto vznikl největší konflikt demokratických a totalitních systémů. Kromě Německa válku vyprovokovaly také Itálie a Japonsko. Druhá světová válka byla obdobím velkých zločinů proti lidskosti s projevy antisemitismu, nacismu a rasismu.²⁸

Evropská situace ale dosahovala kritického stavu již v roce 1938, kdy Hitler provedl anšlus Rakouska, v květnu pak Československo vyhlásilo mobilizaci.²⁹ Byla to reakce na neustálé útoky ze strany Německa, které již vedl Hitler. Hitler byl ve svých snahách o ovládnutí Evropy velmi vytrvalý a jeho cílem bylo samozřejmě i Československo. Nejmocnější státy světa tehdy prosazovaly politiku appeasementu, což znamenalo udržení míru za cenu menších ústupků, aby se agresor nasýtil. Z tohoto důvodu byla podepsána Mnichovská dohoda mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií (bez účasti Československa) o tom, že Sudety, které dosud patřily právě Československu, budou postoupeny Německu, které si je nárokovalo.³⁰ 1. října 1938 tedy vznikla Česko-Slovenská republika, nazývaná jako Druhá republika. Ta byla výrazně slabší a menší než První republika. 22. října se prezident Beneš vzdal funkce a emigroval do Anglie.³¹

14. března 1939 začala v Československu okupace, jejímž důsledkem byl vznik Protektorátu Čechy a Morava a konec Česko-Slovenské republiky. Nově vzniklou situaci ohlásil 16. 3. 1939 Hitler osobně, když přijel do Prahy. Protektorát Čechy a Morava byl zdánlivě samostatnou jednotkou se svým vlastním prezidentem, kterým byl Emil Hácha. Ten byl ale pod nátlakem donucen podepsat prohlášení o tom, že klade osud českého národa a země do rukou Hitlera.³² Ve skutečnosti tak Protektorát ovládalo nacistické Německo a říšský protektor Konstantin von Neurath. Prezident Hácha uprchl ze země již první den okupace, takže České země byly definitivně a plně v područí nacistického Německa.

²⁸ŠEVČÍK, L. Historie lidstva. *Hlava P: Druhá světová válka: Obecná charakterizace* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/1501-druha-svetova-valka-obecna-charakterizace.php>

²⁹KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: O přežití a o život (1936 – 1938)*. Praha: Libri, 2003. s. 525. ISBN 80-7277-119-1.

³⁰ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). s. 125. ISBN 978-808-6983-165.

³¹ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). s. 135. ISBN 978-808-6983-165.

³²ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). s. 155. ISBN 978-808-6983-165.

Dalším krokem proti samostatnosti Československa bylo rozpuštění parlamentu. Němci kontrolovali situaci velmi důkladně pomocí vlastní tajné policie – Gestapa. Cílem nacistického Německa a jeho vůdce Adolfa Hitlera byla úplná germanizace a postupné vyhlazení Čechů. Proti obsazení Československa bylo zorganizováno velké množství demonstrací. Jednou z nejvýraznějších byla ta, která se konala 28. 10. 1939. Studenti tehdy velmi důrazně protestovali proti okupaci republiky Německem. Demonstrace byla rozeznána střelbou, při které zahynul student Jan Opletal. Z jeho pohřbu se stala také velká demonstrace a to dalo Německu záminku pro uzavření veškerých vysokých škol v Československu. Odpor proti nacistickému Německu nebyl v protektorátu příliš silný. Postupně jen přibývalo sabotáží, odboj prováděl výzvědnou činnost a vydával ilegální tisk.

Československo bylo v té době zahlcováno německou propagandou. Ta je velmi poznamenala. Německo bylo v ovládní médií zdatné a uvědomovalo si sílu, kterou média disponovala. Německá propaganda znamenala samozřejmě cenzuru protirežimních projevů a celkovou kontrolu tisku i rozhlasu. Jedním z jejích hlavních úkolů byl boj proti ilegální a zahraniční kontrapropagandě. Pronikala do všech vrstev života – do oblasti výchovy, vzdělání, zábavy, pracovních činností a také do zcela soukromé sféry, kde ovlivňovala například uzavírání sňatků.³³

Nacistické Německo mělo velké plány s využitím hospodářského potenciálu Československa. Cíleně transformovalo výrobu na válečnou, regulovalo příděly potravin a pracovní síly. Ovládalo také banky a zabavovalo ve velkém majetek židovských rodin. Zemědělská výroba byla regulována centrálně, docházelo zde k poklesům produkce, omezení zásob a zavedení potravinových lístků. Důsledkem této situace byl vznik černého trhu s potravinami.³⁴

Odboj byl v protektorátu nejprve spontánní a projevoval se jen vyvěšováním československých vlajek a uváděním vlasteneckých her a filmů. Po krátké době se zformovaly dvě části odboje – demokratický a komunistický. Ten demokratický sloučil několik odbojových skupin do jedné, která nesla název ÚVOD (Ústřední vedení odboje domácího). Tito lidé byli napojeni na Anglii a Edvarda Beneše a zároveň spolupracovali

³³SEKERA, M. Média a politická propaganda. In: *Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2006 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/557/MEDIA-A-POLITICKA-PROPAGANDA.html/>

³⁴VALÁŠKOVÁ, D. Československo během 2. světové války. *Velká encyklopedie* [online]. 2011 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.velkaencyklopedie-dejepis.estranky.cz/clanky/nova-doba---druha-svetova-valka-a-ceskoslovensky-odboj/ceskoslovensko-behem-2.-svetove-valky.html>

se členem protektorátní vlády generálem Eliášem. Odbojové skupiny sloučené v ÚVOD však nebyly jednotné.³⁵

Komunistický odboj nespolupracoval s demokraty až do roku 1941. Byl napojen na Moskvu a odmítal válku jako imperialistickou, odsuzoval Beneše a Československo chtěl mít jako diktaturu proletariátu. Když se ovšem obě odbojové skupiny sloučily a začaly spolupracovat, byl do Protektorátu vyslán nový říšský protektor, generál SS Reinhard Heydrich. Ten vyhlásil stanné právo a zahájil sérii poprav a zatýkání. Byly rozbity ilegální odbojové skupiny a zakázán Sokol a Orel. Do čela protektorátní vlády byli dosazeni kolaboranti, aby se tak utužil vliv německých nacistů v Protektorátu.

Během další vlny odboje byl spáchán atentát na říšského protektora Heydricha, čímž Československo alespoň nepatrně zvýšilo svou prestiž. Následovaly ovšem tvrdé postihy ze strany Německa. Atentátníci byli zatčeni a popraveni, demonstrativně byly vypáleny obce Lidice a Ležáky a následovaly hromadné popravy československé inteligence. Odboj byl tedy znovu zlikvidován.

V roce 1944 se zorganizovalo partyzánské hnutí (partyzánský oddíl Jana Žižky). Na Slovensku bylo partyzánské hnutí velmi důležité při přípravě vojenského povstání. Důležitou roli zde hrály, podobně jako v Čechách, odboje demokratické i komunistické. Němci vytušili nebezpečí ze strany Slováků, a proto muselo Slovenské národní povstání vypuknout dříve, než bylo původně v plánu. Na Slovensku byla opět vyhlášena Československá republika.³⁶

Začátek konce války signalizovalo obsazení Polska a Rakouska SSSR počátkem roku 1945. Následovalo osvobození Německa Spojenci od západu, na východě Sověti obsadili Berlín. Když Hitler viděl, že jeho porážka je již neodvratná, spáchal sebevraždu. Po celkovém osvobození Berlína následovalo osvobození Československa. To s sebou neslo také územní ztráty – Československo se muselo vzdát Podkarpatské Rusi ve prospěch SSSR. Zbytek Československa byl obnoven v předmnichovských hranicích a z jeho území byly odsunuty celkem přibližně 3 miliony Němců.³⁷ V Československu na jaře roku 1945 vypuklo povstání českého lidu, 5. května pak vypuklo povstání pražské, které o tři dny později skončilo podpisem příměří

³⁵ŠEVČÍK, L. Historie lidstva. *Hlava P: Druhá světová válka* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/1507-druha-svetova-valka-csr-za-okupace-1939-az-1945-domaci-odboj-zahranicni-odboj-partyzani.php>

³⁶ŠEVČÍK, L. Historie lidstva. *Hlava P: Druhá světová válka* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/1507-druha-svetova-valka-csr-za-okupace-1939-az-1945-domaci-odboj-zahranicni-odboj-partyzani.php>

³⁷DAUBNER. Československo po druhé světové válce I. *Kompas* [online]. 2011 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/ceskoslovensko-po-druhe-svetove-valce-i.-1945-1948-petr-daubner.html>

a ústupem Wehrmachtu. Válka v Evropě skončila 8. května 1945, kdy vstoupila v platnost bezpodmínečná kapitulace Německa.³⁸

Hlavními vítězi války byly USA a SSSR, jejichž vzájemný vztah záhy přerostl v soupeření a vyvrcholil Studenou válkou, která rozdělila svět na dvě části a která se samozřejmě dotkla i Československa.³⁹

1.5 Poválečná situace a nástup KSČ k moci

Důsledky války byly viditelné na každém kroku po celém světě. Zúčastnilo se jí 70 zemí, probíhala ve 40 státech. Bojovalo v ní 110 milionů vojáků a z toho 58 milionů jich v boji padlo a 38 milionů vyšlo z boje se zraněním. Způsobeny byly škody v hodnotě 4 bilionů dolarů. Dopady války byly znát na první pohled na městech, která byla zničena spolu s památkami.⁴⁰ Válka téměř zničila většinu hospodářství, jednalo se tedy o jednu z nejničivějších a největších válek v historii lidstva. Jako důsledek války vzniklo OSN v San Francisku v dubnu 1945, načež byla schválena Charta OSN pro ochranu lidských a občanských práv, rovnost lidí a národů.

Československo nebylo výjimkou a stopy války zde byly výrazné. Ihned po skončení války zde začal divoký odsun Němců nejen ze Sudet. Odsun byl zpočátku spontánní, divoký, neorganizovaný, ale postupem času se zklidnil a začal být organizovaný exilovou vládou, kterou vedl Edvard Beneš. Každý odsouvaný Němec si s sebou mohl vzít pouze osobní zavazadlo o váze do 50 kg. Odsun byl Spojenci velmi intenzivně kritizován, teprve po Postupimské dohodě byl pod podmínkou humánního provedení schválen. Základním důvodem a argumentem pro odsun Němců z území Československa byla kolektivní vina a odpovědnost Němců za válku. Jejich majetek byl konfiskován bez náhrady, mnohdy přímo rozkraden. Často docházelo ke spontánním hromadným vraždám Němců, což bylo v rozporu s humánností odsunu. Němci nebyli jediným z Československa vyhnáným národem. Slovinci vyhnali ze svého území Maďary a odsunuti byli také Židé, kteří se před válkou hlásili k německému občanství. Byli tedy chápáni jako Němci i po válce. Zaniklo mnoho obcí a bylo velké

³⁸ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). s. 187. ISBN 978-808-6983-165.

³⁹ŠEVČÍK, L. Historie lidstva. *Hlava P: Druhá světová válka: Důsledky války* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/1506-druha-svetova-valka-dusledky-valky.php>

⁴⁰ŠEVČÍK, L. Historie lidstva. *Hlava P: Druhá světová válka: Důsledky války* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/1506-druha-svetova-valka-dusledky-valky.php>

množství zpuštěných míst, která bylo nutné znovu obýdlet. O to se mimo jiné postarali Romové ze Slovenska.⁴¹

Byli potrestáni zrádci Československého státu a kolaboranti a jejich majetky byly zkonfiskovány. Emil Hácha zemřel ve vězení, K. H. Frank byl oběšen. Při trestání zrádců šlo někdy i o vyřizování si osobních účtů a křivd způsobených za války.

Po ukončení války se Československá republika stala lidově demokratickým státem. Stala se tedy poněkud jiným státem, než byla předválečná První republika. Byla také menší, již k ní nepatřila Podkarpatská Rus.⁴² Politický systém, který byl nyní v republice nastolen, vznikl na základě dohody mezi dvěma centry československého zahraničního odboje – moskevským a londýnským.⁴³

Základním bodem zahraniční politiky byla spolupráce se SSSR proti Německu. Celá vnitřní politika se posunula k levicové orientaci. Veškeré pravicové politické strany byly nedemokraticky zakázány, jako například agrární strana. Zbyly KSČ, Sociální demokracie, Národní socialisté, Lidovci, KSS a Slovenská demokratická strana. Lidovci byli jedinou nelevicovou stranou, která mohla v ČSR působit. Strany byly sdruženy v Národní frontě, která znamenala jednotnou politiku a nepřipouštěla opozici. Velký vliv měly také sjednocené, komunisty ovládané odbory ROH – revoluční odborové hnutí. Prozatímní vláda v čele s prezidentem Benešem vládla prostřednictvím prezidentských dekretů, které měly povahu zákonů. Politika v Československu nebyla v rovnováze. Slováci byli sice národnostně zrovnoprávněni s Čechy, ale jejich politickým orgánem byla Slovenská národní rada. Kdežto Češi žádnou svoji Českou národní radu neměli, jejich politické orgány byly na bázi československé. Z toho vznikala velká nestabilita.

Dalším krokem vlády Československé republiky po druhé světové válce bylo podepsání znárodnění bank, pojišťoven a dvou třetin průmyslu prezidentem Benešem 24. 10. 1945, čímž se výrazně zmenšil soukromý sektor. Znárodnování se dotýkalo také velkostatků, což zvedlo velkou vlnu nevole. Velkou nespokojenost budil u zemědělců také model sovchozů a kolchozů.⁴⁴

Roku 1946 se konaly volby do Ústavodárného shromáždění, ve kterých většinu hlasů získali Komunisté. Obsadili pozice na nejdůležitějších ministerstvech a do čela vlády se postavil Klement Gottwald.

⁴¹ŠEVČÍK, L. Historie lidstva. *Hlava 5: Poválečné Československo: Zánik demokracie 1945 – 1948* [online]. 2008 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.ucebnice-dejepisui.cz/1701-povalecne-ceskoslovensko-zanik-demokracie-1945-1948.php>

⁴²ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Darus). s. 217. ISBN 978-808-6983-165.

⁴³LÖFFELMANN, P. *Stanislav Broj, obhájce venkova*. Kasejovice, 2005. s. 3

⁴⁴LÖFFELMANN, P. *Stanislav Broj, obhájce venkova*. Kasejovice, 2005. s. 4

Roku 1947 udeřilo na Československo sucho a období neúrody. Potravinovou pomoc poskytl Československu Sovětský svaz, ale Československo mělo zájem také zapojit se do Marshallova plánu, který byl vytvořen na podporu hospodářské obnovy Evropy. Plán přednesl americký prezident George Marshall. Kvůli nepřátelství USA a SSSR odmítl Sovětský svaz Marshallův plán přijmout. Na Stalinův nátlak nepřijalo plán ani Československo a tím se dostalo pod mnohem větší kontrolu SSSR.⁴⁵

KSČ v čele s ministrem Václavem Noskem ovládala ministerstvo vnitra, tedy i policii a tajnou Státní bezpečnost. KSČ organizovala policejní i jiné provokace proti demokratickým stranám. V důsledku těchto událostí „odhalila“ Státní bezpečnost na podzim roku 1947 spiknutí v Demokratické straně, kdy funkcionáři strany byli obviněni ze spolupráci s ľudáckou emigrací. KSČ se tímto krokem podařilo velmi omezit vliv Demokratické strany, ale nepovedlo se jim vytlačit ji zcela z politického života.

Na jaře roku 1948 se měly konat předčasné volby. Očekávalo se oslabení pozice KSČ, ale ti naopak přitvrdili. V únoru 1948 se objevily dvě velké aféry ve Sboru národní bezpečnosti. První, mostecká, aféra spočívala v tom, že agent StB se snažil falešně obvinít představitele ČSNS z přípravy státního převratu. Druhá aféra, tzv. krčmářský případ, byla závažnější než ta mostecká. Jednalo se o to, že ministři ČSNS Drtina a Zenkl a nestranický ministr Jan Masaryk obdrželi balíčky s výbušninou. Nekomunistické strany požadovaly vyšetření obou afér ministrem vnitra Noskem. Ten ovšem vyšetřování odmítal a tvrdil, že je není schopen vyřešit. Naopak ještě posílil vliv KSČ v SNB. Jeho kroky odmítala vláda a poté vydala usnesení, aby svou činnost tímto směrem zastavil.⁴⁶ Nosek to odmítl respektovat. Ministři ČSNS, ČSL a DS na to reagovali podáním demise. Špatně se ovšem domluvili a demisi nakonec podala jen menšina ministrů. Doufali tedy, že prezident Beneš jejich demise nepřijme, že proběhnou předčasné volby, nebo že Komunisté ustoupí. Komunisté ale začali s nátlakovými akcemi směřovanými na prezidenta Beneše, aby demise podepsal, protože pak by mohl předseda vlády Gottwald doplnit vládu dle svého uvážení a tím by se vláda stala téměř celá ovládanou KSČ. Gottwald byl v čilém kontaktu se Sovětským svazem. Ten Gottwaldovi nabídl i vojenskou pomoc, za slovenskými hranicemi čekalo připravené vojsko sovětského svazu. Gottwald ale pomoc odmítl s tím, že situaci zvládne sám. KSČ bojovala také protiprávními kroky. Vznikaly lidové milice, tedy stranické ozbrojené polovojenské složky.

⁴⁵DAUBNER. Československo po druhé světové válce I. *Kompas* [online]. 2011 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/ceskoslovensko-po-druhe-svetove-valce-i.-1945-1948-petr-daubner.html>

⁴⁶LÖFFELMANN, P. *Stanislav Broj, obhájce venkova*. Kasejovice, 2005. s. 7

Jediným veřejným odporem proti Komunistům byla demonstrace vysokoškolských studentů 25. února 1948, jež byla rozeznána oddíly SNB. V ten samý den podlehl prezident Beneš tlaku Komunistů a přijal demisi ministrů demokratických stran, což znamenalo definitivní vítězství Komunistů. Gottwald pak doplnil vlády ministry těch samých stran, ovšem vybral ty, kteří byli loajální ke KSČ. Komunisté měli nyní podporu jak SNB, tak odborů, lidových milic a SSSR. Demokraté neměli podporu téměř žádnou a ani nebyli schopni spolupráce, domluvy. Neměli tedy již žádnou šanci nad KSČ znovu vyhrát.⁴⁷

Ještě v únoru začaly první represe proti opozici a komunisté okamžitě přistoupili k budování totality. Veškerou moc měla v rukou KSČ, vládní a zákonodárné instituce se staly jen loutkami a vykonavateli příkazů. Tzv. čistky postihly všechny vrstvy obyvatel a společnosti. Represe se netýkaly jen oponentů, ale i jejich rodin. Včetně dětí. V této době bylo popraveno několik set lidí. Byly zlikvidovány nekomunistické politické strany – některé začleněním do KSČ, některé už fungovaly jen formálně. Mnoho opozičních politiků emigrovalo, protože odmítlo s KSČ spolupracovat.⁴⁸ V Československu nastalo období totality, vlády jedné strany a omezování lidských práv, které trvalo až do roku 1989.

⁴⁷DAUBNER. Československo po druhé světové válce I. *Kompas* [online]. 2011 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/ceskoslovensko-po-druhe-svetove-valce-i.-1945-1948-petr-daubner.html>

⁴⁸LÖFFELMANN, P. *Stanislav Broj, obhájce venkova*. Kasejovice, 2005. s. 9

2 DĚJINY MIROŠOVA OD JEHO ZALOŽENÍ DO ROKU 1900

Tato kapitola slouží k seznámení s městem Mirošov, k poznání jeho okolí, lokalitě, ve které se nachází, ke zmapování jeho historie od založení až do roku 1900. To vše je důležité k pochopení budoucích událostí, jež se v Mirošově odehrály. Na události v Mirošově v první polovině 20. století měly tehdy vliv jak jeho blízkost k rozsáhlým lesům Brd, tak geologické složení půdy, na které se Mirošov nachází. Také je nutné zmínit jeho význam pro okolí, kdy k Mirošovu náležely desítky okolních, dnes již samostatných, obcí a Mirošov sám byl majetkem mnohých panovníků.

Mirošov, který je od roku 1960 městem, dříve městysem, spadá pod území Plzeňského kraje, dříve pod okres Rokycany a při sčítání lidu v roce 2001 měl 2208 obyvatel⁴⁹. Leží na jihozápadním cípu Brd ve výšce 444 až 457 metrů nad mořem. Přesně Mirošov leží na 31°21' východní délky a 49°43' severní šířky. Z leteckého pohledu je vidět, že město Mirošov je založeno v půlkruhu. Celková rozloha obce je přibližně 952 ha. Mirošov leží na geologickém území nazývaném Mirošovská pánev, která byla bohatá na černé uhlí vysoké kvality.

Územím obce protékají celkem dva potoky – Skořický a Příkosický, které se slévají do potoka Mirošovského. Na území Mirošova se také nachází velké množství rybníků. Místními nejvyužívanější je Lorský rybník, zvaný Rolák, fungoval dlouhou dobu jako přírodní koupaliště. Nyní je z něj chovný rybník. Pak se zde nachází rybníky Cihelský, Rokelský, Pohodák, rybníky v Holubím koutě a také několik tůní v Myti, „Farský rybník“ a tůně na Janově, kde je také ústavní bazén patřící k Léčebně tuberkulózy a respiračních nemocí. Ten je již delší dobu nevyužívaný a chátrá.

Na podnebí Mirošovska mají vliv nejen okolní hluboké lesy, ale i blízké Padrťské rybníky. V padrťské kotlině bývají na podzim a v zimě silné mlhy⁵⁰. Členitý povrch, rozdílná nadmořská výška a rozmanitý vegetační kryt v okolí Mirošova jsou hlavními příčinami drsnějšího klimatu. Téměř třetinu roku zde bývá bezvětří, ve druhé třetině však bývají silné větry většinou od západu a jihozápadu. Zima přichází brzy a trvá dlouho. Bouřky jsou zde převážně místní povahy, nejčastěji se zde vyskytují v květnu a červnu. Čistý vzduch a příznivé klimatické vlivy této brdské oblasti jsou jedním z hlavních předpokladů léčení plicních chorob⁵¹.

⁴⁹BATĚK, F., H. HRACHOVÁ a P. PRÁŠIL. *Rokycansko na starých pohlednicích*. Hostivice: Mgr. Petr Prášil ve spolupráci s Eduardou Marií Doleželovou, 2006. s. 299. ISBN 80-86914-15-1.

⁵⁰FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 5

⁵¹KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 5-6

Doba založení Mirošova není dodnes známá. Pravděpodobně se tak stalo ve 12. století během kolonizace Brd.⁵² Možné ovšem je, že to bylo až ve století následujícím. Původně se Mirošov zřejmě jmenoval „Mirošuóv dvuór“, staročesky Mirošův dvůr a zřejmě se jednalo o nevelký dvůr jakéhosi vladyky Miroše či Mireše, o kterém se nedochovaly žádné další informace, ale předpokládá se, že to byl příslušník rodu Buziců, kteří se jako první v Brdech usazovali.

První záznam o Mirošově pochází z období vlády Karla IV., konkrétně z r. 1366 a objevil se v dedikační listině, ve které Dobrohost z Ronšperka dává plzeňskému dominikánskému klášteru roční plat ze tří usedlostí v Mirošově k záduší za Dobrohosta a svého otce Nechvala z Osvračína. Dobrohost vystavěl v Mirošově dvorec, jenž stával pod hrází dnešního Lorského čili Dvoreckého rybníka, místními zvaného Rolák. Poblíž dvorce pak Dobrohost vystavěl své sídlo, původní mirošovskou tvrz. V držení Ronšperků byl Mirošov do r. 1454, a protože Ronšperkové neměli žádného dědice, byl prohlášen za odumrtí. Následně se dostal do rukou Oldřichovi z Rakové a z Radyně. Na více než sto dalších let byl osud Mirošova nejasný.

Mezi lety 1550 – 1555, kdy již v Čechách vládli Habsburkové, vyplatil Florian Gryspek z Gryspeku pány z Rožmitálu a získal tak i mirošovské panství⁵³. Zemřel roku 1588 a jeho mirošovského dědictví se ujal syn Ferdinand Gryspek. Již z doby vlády Floriana Gyspeka pochází první zmínka o Mirošovském pivovaru. Mirošovské panství tehdy zahrnovalo Mirošov a okolní obce Skořice, Kolvín, Trokavec, Borovno, Železný Újezd, Dynín, Mítov, Mešno, Kakajcov, Příkosice, Štítov (u Mirošova) a pusté Chylice. Ferdinand si jako sídlo zvolil Mirošov a zřejmě až on tu vystavěl renesanční stavbu, některými autory označovanou jako tvrz s přilehlým dvorem a pivovarem. Spíše se však jednalo o malý zámek opevněný jen zdí, který se v Mirošově nachází dodnes. Po Ferdinandovi zdědil Mirošov Blažej Gryspek, který jej odprodal r. 1616 Adamu st. z Mitrovic⁵⁴.

Adam starší z Mitrovic část panství vydělil a připojil ke svému majetku v Poříčí (dnes Spáleném Poříčí), zbytek prodal svému strýci Felixu Vratislavovi, aby jej po jeho smrti znovu zakoupil. Po jeho smrti r. 1624 vdova Saloména Mirošov zastavila věřitelům svého muže. V r. 1626 jej držela jako zástavu Veronika Boryně z Gryspeku, v r. 1630 pak Kašpar Pregl z Pregsdorfu a Václav z Kumburka. R. 1635 Mirošov koupil Veroničin manžel Adam Václav rytíř Boryň ze Lhoty a po něm jej získaly dědictvím jeho

⁵²LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 12. ISBN 80-903481-0-6.

⁵³FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 5

⁵⁴Historie města. *Mirošov* [online]. 2010, 21. 1. 2014 [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>

dcery Marie Magdaléna a Barbora Ester. Zámeček spravovaly společně, vesnice a dvory si rozdělily. Marie Magdaléna však sestřin podíl odkoupila a před r. 1644 se provdala za Františka Diviše Vratislava z Mitrovic, avšak svůj majetek držela odděleně od manželova. V r. 1655 k němu kromě mirošova náležely Skořice, Kolvín, Štítov, Příkosice, Vísky, Trokavec a Kakejcov. Z tohoto období pochází zmínka o hodnotě mirošovského pivovaru, který byl tehdy oceněn na 1000 kop grošů.⁵⁵ Marie Magdaléna zemřela roku 1661 nebo 1671 a její majetek zdědil manžel. Již v r. 1654 byla do Mirošova přenesena farnost, do té doby náležící zaniklým Chylicím mezi Mirošovem a sousedním Hrádkem (dnes rovněž městem).

V Mirošově byla v této době založena také škola. Pravděpodobný vznik školy se datuje k roku 1656, ale první písemný záznam o škole je z doby o něco pozdější, tedy přesněji z roku 1669, kdy se ze záznamu o křtu dozvídáme o správci školy Jiřím Chmelíčkově-Protivínském, o němž se později hovořilo také jako o kantorovi. Škola se nacházela v prostorách fary. Zápisy z 18. století se zmiňují o škole dřevěné s podezdívkou.

Nástup Františka Diviše Vratislava z Mitrovic, rytíře povýšeného do panského stavu v r. 1657 znamenal první skutečně velký hospodářský vzestup mirošovského panství a zvýšení významu Mirošova. F. D. Vratislav byl výborným znalcem hornictví a hutnictví železa a zřejmě z Mirošova řídil nově založenou železnou huť na Padrti pod hrází Dolejšího rybníka. Roku 1675 přestavěl a podstatně zvětšil, ohradil a zvelebil tehdy ruinu gotického kostelíka sv. Jakuba Většího v Chylicích, kam byl pochován v r. 1677. Jeho syn Adam František Vratislav z Mitrovic v r. 1693 v Mirošově vystavěl kapli sv. Josefa, jež zaujímá střední část dnešního farního kostela sv. Josefa. Zemřel v r. 1694. Jeho syn Jan Vratislav z Mitrovic se domohl hraběcího titulu. Oženil se s Marií Zuzanou Talackovou z Ješetic a při příležitosti získání hraběcího titulu přestavěl kapli sv. Josefa na kostel. Roku 1700 vystavěl novou mirošovskou faru. V tomto období, přibližně o deset let později, byl mirošovský pivovar jedním z největších v rokycanském okrsku. V roce 1710 vyrobil 306 čtyřvřederních sudů a v roce 1712 dokonce 526 čtyřvřederních sudů. Jeden čtyřvřederní sud odpovídá přibližně dnešním 2,5 hl, takže v roce 1712 vyrobil mirošovský pivovar celkem 1315 hl piva. Pivovary tehdy přinášely vlastníkům velmi dobré výdělky, i když to byly jen pivovary malé, často patřící ke statkům, vlastníkově přinášely až polovinu všech příjmů.⁵⁶

⁵⁵FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 21

⁵⁶FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 21

Asi v r. 1719 započal Jan Vratislav z Mitrovic se stavbou mirošovského zámku podle projektu Jakuba Augustona ml. Stavbou se však silně zadlužil, zámek byl r. 1725 dán jako nedokončená novostavba do dražby a ještě z r. 1726 je známá Augustonova pohledávka za stavbu⁵⁷.

Zámek Vratislavů z Mitrovic odkoupila císařská komora a Mirošov se tak stal součástí panství koruny a byl zařazen pod zbirožský korunní statek, což znamená konec mirošovského panství.

Kolem r. 1750, v době vlády Marie Terezie, se Mirošov stal významným železářským centrem, odkud byly spravovány doly a hutě, dvě vysoké pece v Hrádku, jedna vysoká pec na Padrti a sedm okolních hamrů. Tím byly položeny základy pro vznik budoucí průmyslové oblasti na Mirošovsku. Obec získávala pomalu znaky nevelkého městečka. Působil zde cech kovářů, kameníků, kolářů, tesařů, zedníků, truhlářů, ševců, krejčích, mlynářů, pekařů a řezníků. Cechy se začaly objevovat už ve 14. století a byly to v podstatě společnosti, do kterých se sdružovali mistři všech řemesel. Cechy měly četné výsady, řídily se zvláštními pravidly a dbaly, aby byla řemesla řádně vykonávána. Vedení cechů bylo svěřováno mistrům a cechmistrům. Cechy byly zřizovány většinou ve městech, ale později také všude na panstvích, kde bylo více řemeslníků. To byl případ také Mirošova, kde se zmínka o rozdělení cechů objevila roku 1779. Sláva cechů ale pohasla, když byl roku 1859 vydán Živnostenský řád, kterým byla řemesla prohlášena za svobodnou živnost. Tradice cechů se tedy nepřenesla do 20. století ani v Mirošově. Tam byla poslední zpráva o konci cechu kovářsko-kolářského zaznamenána roku 1860⁵⁸.

V roce 1788 měl Mirošov již 88 domů. Jako následek kácení lesů pro pálení dřevěného uhlí k pohonu vysokých pecí vznikla osada Myt'. Mezi lety 1813 – 1826 působil v obci jako farář Vojtěch Nejedlý, významná postava národního obrození na Plzeňsku⁵⁹. Jeho bratr Jan byl v Praze na univerzitě profesorem české literatury. Proto se i Vojtěch znal s mnohými českými literáty a teoretiky. Zval k sobě do Mirošova na faru přední české spisovatele, básníky a vědce. Mezi jeho nejčastější hosty patřili Josef Dobrovský, Šebestián Hněvkovský či Antonín Jaroslav Puchmajer. „*Puchmajer prý říkával, že na mirošovské faře bývá shromážděn celý český Parnas, a kdyby strop fary spadl, celá česká literatura by tu byla pochována.*“⁶⁰

⁵⁷ Historie města. Mirošov [online]. 2010, 21. 1. 2014 [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>

⁵⁸ KORBELOVÁ, M. Mirošov. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 42

⁵⁹ FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 6

⁶⁰ LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 20. ISBN 80-903481-0-6.

Roku 1834 se Mirošov dostal pod správu císařského a královského báňského úřadu se sídlem v Příbrami. Horní erár zde začal na podkladě nepominutelných projevů v lomech mezi Mirošovem a Hrádkem hledat ložisko černého uhlí, což se nakonec podařilo. V tomto roce se v Mirošově nacházelo 104 domů a v obci fungoval pivovar, vinopalna a cihelna.

2.1 Vybudování železnice

V roce 1868 Zbiroh a tím i Mirošov odkoupil od státu komerční rada Samuel Siemunt a vídeňský bankéř Vincenc Kirchmayer a ihned jej odprodali Dr. Henry Bethel Strousbergovi, proslulému pod přezdívkou „Král železnic“. Strousberg chtěl z celého kraje vytvořit velkou železářskou aglomeraci, kterou sám označoval jako „český Manchester“, avšak zkrachoval⁶¹.

Železnice v Mirošově ovšem vznikala. Pro Mirošov to znamenalo modernizaci dopravy. Ještě koncem 19. století se cestovalo většinou pěšky – do školy, na úřad, do práce či na trh. Lidé neměli na cestování peníze a na pohodlné cestování kočárem měli jen ti z vyšších společenských vrstev. Dopravu na silnicích a spojení s městem tedy zastávaly těžké formanské vozy tažené koňmi. Cesta z Mirošova do Prahy tehdy trvala dva dny a stála jeden zlatý a patnáct krejcarů. V Mirošově byli známi tři formani. Ti z Mirošova vozili hlavně železo a z Prahy víno, tvrdý alkohol a kávu, vyřizovali nejrůznější vzkazy, kupovali léky, obstarali vše, o co je lidé požádali. Dětem zpravidla přiváželi něco sladkého „od cesty“. Když byla v Mirošově roku 1882 dokončena stavba železnice, která Mirošov spojovala s Rokycany a Nezvěsticemi, znamenalo to konec formanů na Mirošovsku, protože veškerou dopravu zastala doprava železniční. V první polovině 20. století už tedy obyvatel Mirošova narazil na fomana jen velmi zřídka.⁶² „Český Manchester“ se z Mirošova sice nestal, ale železnice Mirošovu poskytla dostatečné moderní spojení s okolím a dopravně ho provázala s celou republikou. Železnice v Mirošově byla tedy dokončena až po smrti velkého železničního vizionáře Strousberga, který, jak již bylo výše zmíněno, zkrachoval.

⁶¹ Historie města. *Mirošov* [online]. 2010, 21. 1. 2014 [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>

⁶² FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 30

2.2 Vliv těžarstva na chod obce

Z konkurzní podstaty pak mirošovský zámek odkoupil hrabě Josef Colloredo-Mansfeld. Mezitím však v letech 1854-5 u Mirošova, na lokalitě nazývané Hory, tehdy na dobřívském katastru, objevili uhelní prospektoři z Vejvanova ložisko vysoce kvalitního černého koksovateľného uhlí. Svoje kutací práva odprodali r. 1855 podnikatelům Františku Jahnlovi a Adolfu Grimmovi. Ti rozrazili v Horách řadu šachet a započali se stavbou koksovny. Roku 1867 pak mirošovské důlní míry skupilo ustanovené konsorcium brněnských finančníků a vznikla firma Mirošovské kamenouhelné těžarstvo v čele s centrálním ředitelem Janem Fitzem. Pro Mirošov nastal vpravdě zlatý věk. Díky poměrně velkým zásobám vysoce kvalitního uhlí, prodávaného pod obchodním názvem „Černý diamant“ se Mirošov takřka přes noc stal lidnatou obcí a především zásluhou rozvoje dolů, prudkého zvýšení těžby černého uhlí, tedy činnosti těžarstva spolu se zavedením železnice a výstavbou koksoven, byl Mirošov r. 1871 císařským výnosem povýšen na městys, z něhož v roce 1960 vzniklo dnešní město⁶³.

Začátek těžby na mirošovsku měl překvapivě vliv i na kulturní život v obci. V roce 1867 založili studenti divadelní spolek Thalie, který se staral o zábavu důlního panstva hudbou i divadelními hrami.⁶⁴ Spolek trval přibližně 30 let, tedy po dobu, jakou se v Mirošově těžilo černé uhlí ve velkém.

Těžarstvo zakoupilo i mirošovský zámek, vystavělo místní malou nemocnici, starobinec, zrekonstruovalo kostel sv. Jakuba, pomohlo s výstavbou městské radnice a zvelebením centra. V Mirošově již fungovala nová škola, která měla v roce 1876 pět tříd, a v roce 1891 ji navštěvovalo dokonce 804 dětí. Proto byly přistavěny další dvě učebny, které stejně nestačily pokrýt množství žáků, a proto byly škole dány k dispozici i tři další místnosti v budově nově vystavené radnice. V jednom ročníku se tehdy sešlo na vyučování až 320 žáků.

V městysi byla zřízena také četnická stanice a pošta tu fungovala již od roku 1867.⁶⁵ V roce 1887 byla zrekonstruována mirošovská fara, která předtím vyhořela. Jako důsledek tohoto požáru založil místní kaplan Dominik Brázda roku 1888 první mirošovský hasičský sbor. O deset let později zde vznikl Sokol jako další dobrovolná organizace. Akce Sokola probíhaly v počátcích jeho fungování hlavně v hostinci U

⁶³BATĚK, F., H. HRACHOVÁ a P. PRÁŠIL. *Rokycansko na starých pohlednicích*. Hostivice: Mgr. Petr Prášil ve spolupráci s Eduardou Marií Doleželovou, 2006. s. 153. ISBN 80-86914-15-1.

⁶⁴KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 61

⁶⁵LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 21. ISBN 80-903481-0-6.

Mastných. V Mirošově se stále vařilo pivo v místním pivovaru, který byl vyhlášený v širokém okolí. Uspokojit poptávku po mirošovském pivu byl často problém i pro pět formanů, kteří jezdili například až do Příbrami či do Kralovic. Do Mirošova si pro pivo jezdili i obyvatelé Rokycan, i když sami měli vlastní pivovar. Do pivovaru si kromě piva chodily i ženy pro kvasnice na zadělávání buchet.⁶⁶

Současně těžbařstvo vybudovalo nové kolonie poměrně pěkných výstavných domů na Čtrnáctce, v Chylicích (dnes Hrádek) a na Janově. Z janovské kolonie postupně vyrostla celá čtvrť. Těžbařstvo odkoupilo roku 1900 také mirošovský zámek, který zrekonstruovalo. Kromě fasád byly upraveny i interiéry a byl zhotoven i nový nábytek. V r. 1904 však pro vyčerpání ložiska těžbařstvo skončilo s těžbou a přesídlilo do Libušína u Kladna⁶⁷. Opuštěné doly však skupili drobní podnikatelé a paběrkování zásob se udrželo až do roku 1947, kdy byl definitivně uzavřen poslední malý důl.

Zámek od těžbařstva odkoupil syn centrálního ředitele těžbařstva Johanna Fitze Hugo. Během uhelné stávký roku 1900 ale Hugo zemřel na mrtvici a mirošovský zámek prodala vdova po Hugu Fitzovi Helena Fitzová – van Dycková o čtyři roky později (v době, kdy těžbařstvo ukončilo svou činnost) hraběti Bedřichu ze Schönbornu. Ten však nehospodařil dobře a v r. 1907 zámek se statkem koupil v dražbě Max Maendl.⁶⁸

⁶⁶FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 22

⁶⁷FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 6

⁶⁸LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 21. ISBN 80-903481-0-6.

3 PRŮMYSL V MIROŠOVĚ

Mirošovské doly patří neodmyslitelně k historii města Mirošov. Díky dolům přišlo do Mirošova mnoho lidí za prací, zvýšil se počet obyvatel a snížila se nezaměstnanost. V době největšího rozkvětu důlní činnosti a působení Mirošovského kamenouhelného těžářstva došlo k rozvoji stavitelství. Stavěny byly domy pro dělníky, vily pro úředníky, postavena byla nová radnice a několik dalších budov bylo zrekonstruováno, což přispělo k lepšímu vzhledu a zútulnění města. Díky vybudování sítě společenské vybavenosti se Mirošov stal centrem pro okolní obce, jejichž obyvatelé sem přijížděli například do nemocnice, na úřad, děti zde navštěvovaly školu a pro sociálně slabé zde byl vybudován chudobinec.

Mirošov byl koncem 19. století průmyslovým městem s celkem vysokým počtem obyvatel. Díky finanční pomoci majitelů velkodolů byl prosperující oblastí s dobrou životní úrovní obyvatel. To vše se změnilo po ukončení činnosti velkodolů, kdy bylo město nuceno navrátit se k zemědělství jako hlavnímu zdroji příjmů obyvatel. Lidé, kteří se živili jako dělníci v dolech, většinou odešli za prací do jiných průmyslových oblastí a ti, kteří zůstali, našli uplatnění většinou právě v zemědělství, kde nebyly zdaleka takové výdělky, jaké umožňovala práce v dolech. Město zchudlo, lidé s ním. Tato kapitola sleduje vývoj města v době těžby od jejího počátku až do ukončení dolování.

3.1 Vznik mirošovské pánve a její složení

Aby mohlo být v Mirošově těženo uhlí, muselo k tomu mít podloží, na kterém se Mirošov nachází, také geologické předpoklady. Ty v Mirošově vycházely z toho, že Mirošovská pánev je součástí pánve mnohem větší. *„Čechy jsou ohraničeny prahorními horami. K nim se také řadí jižní část Čech jako vysočina. Na tyto prahorní vrstvy přiléhají vrstvy azoické s průvodem rud, jež náležejí k nejstarším vrstvám silurským, které tvoří trz. Silurskou pánev, jež se rozkládá od Úval přes Prahu k Plzni a až ke Stodu. Její šířka sahá od Příbrami až za Křivoklát. Tato pánev je rozčleněna na několik menších pánví. Jednou z nich je i uhelný útvar okolo Mirošova.“*⁶⁹

Hranice mirošovské pánve jsou členité. Táhnou se od soutoku Mirošovského a Dobřívského potoka k dobřívským lomům nad Hrádkem. Tam se hranice pánve

⁶⁹KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 50

nacházela na silurských břidlicích. V těchto místech se nacházely výběžky poduhelných vrstev. Kdysi se tu ve velkém lámal hrubozrnný pískovec s živcovým tmelem, který se využíval jako ohnivzdorný kámen pro ohniště vysokých železářských pecí například v sousedním Hrádku.

Od lomů se hranice pánve táhne ke kostelu sv. Jakuba, dále pak západním směrem na Veselou až do Holubího Koutu a na jih na Kamínky. Zde se hranice stáčí zpět na sever k Myti, ke Skořicím a zde zčásti podél hranic vojenského prostoru zpět k Dobřívskému potoku.

Povrch pánve je zvětralý živcový pískovec nebo hlinitá směsice jako ornice. Pod touto vrstvou je místy pískovec nebo nepropustný jíl, jinde se zase střídá pískovec s písčítými jemnými lupky s živcovým tmelem a až v hloubce 140 m byla uhelná sluj s vrstvou uhlí 150 cm. Místy se v uhlí objevil sirník železitý, který se stírádal a pražil a pak se prodával do železáren v Rokycanech.

Pod touto první slují je jemnozrnný pískovec prostoupený uhlenými částicemi. Hlouběji jsou pak písčité lupky. Až 26 m pod první slují se nachází tzv. druhá flec, ve které se nalézá doposud 10 až 70 cm uhlí.⁷⁰ Není to mnoho, a proto se nevyplatí doly v Mirošově znovu otevírat.

Mirošovská pánev svou rozlohou patřila k nejmenším svého druhu. Její plocha byla stanovena na 5,25 km². Přesto ale byla velmi bohatá na uhlí, které zasahovalo na 73% plochy, což odpovídá přibližně 6 milionům tun uhlí.⁷¹

3.2 Hledání uhlí

První zmínka o hledání uhlí v Mirošově pochází z roku 1836, kdy šichtmistr dobřívských hutí hledal uhlí v lese poblíž kostela sv. Jakuba. Činil tak na příkaz státního báňského úřadu, tedy horního eráru. Stát se pro sondáž rozhodl na základě zjištění profesora F. X. Zippeho, který podal první zprávy o výskytech hornin obsahujících uhlí v roce 1835.⁷² To bylo v době, kdy v Rakousko-Uherské monarchii probíhal rozkvět průmyslu.

Dobřívský šichtmistr však nebyl úspěšný, a proto svých pokusů o nalezení uhlí brzy zanechal. Po druhé se o dolování pokoušel horní úřad císařský v letech 1848 –

⁷⁰KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 51

⁷¹LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 87. ISBN 80-903481-0-6.

⁷²LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 75. ISBN 80-903481-0-6.

1852, ale také bez výsledku, i když hledání bylo rozsáhlé a nákladné. Náklady na hledání tehdy činily 36 tisíc. Třetím pokusem o nalezení uhlí na mirošovsku bylo hledání iniciované hrabětem Waldsteinem, který uhlí hledal pod dozorem šichtmistra Hedona na svém pozemku v Holubím Koutě (les na okraji Mirošova). Hledání by jistě bylo úspěšné, kdyby tehdy Hedonovi nebránil správce panství Belani. Jeho argumentem byla vysoká finanční náročnost sondáže. Belani udělal chybu, protože později v těchto místech uhlí nalezeno bylo. To už ovšem bylo v době, kdy pozemky v Holubím koutě patřily Fürstenbergům. Ti byli úspěšní a uhlí zde skutečně začali těžit.⁷³

V letech 1854 – 1855 hledali uhlí sedláci z Vejvanova na dobřívském katastru. Po delším hledání uhlí opravdu našli a důl poté odprodali Františku Jahnlovi. S dobřívským katastrem bylo spojeno ještě jedno naleziště, ale to nebylo nijak rozsáhlé. Žílu uhlí našel lékárník Storch z Rokycan, ale ta nebyla silnější než jeden palec. Storch se domníval, že když bude hledat dál, narazí na naleziště větší, ale žádné uhlí už nenašel a pro nedostatek peněz musel od dalšího hledání upustit.⁷⁴

Dalšími, kdo uhlí v Mirošově hledali, byli František Jahnl a Adolf Grim. Ti současně dolovali na hranicích mirošovského a dobřívského katastru. Úspěšnější byl Jahnl, který uhlí našel dříve. Bylo to v roce 1858 na dobřívském katastru v hloubce 17 a půl sáhu. Důl dostal číslo 1. Jahnl a Grim dolovali až do roku 1867 a vedlo se jim celkem dobře. Oba byli původem brněnští Němci a potrpěli si na okázalost. Jejich havíři dostali stejnokroj a prapor. Jahnl a Grim společně položili základy budoucích mirošovských velkodolů. Přepychovým životem svých rodin ale upadli oba do dluhů a své doly byli nuceni prodat Svatoňovické báňské těžařské společnosti, jejíž pobočkou bylo Mirošovské kamenouhelné těžařstvo. Jeho ředitelem byl Jan Fitz (v některých pramenech zmiňovaný jako Johann). To byla doba největšího rozmachu dolování na mirošovsku. Ročně se zde vytěžilo pět milionů vídeňských centů uhlí.⁷⁵

3.3 Začátky dolování

V počátcích dolování černého uhlí v Mirošově se vyskytovaly problémy s odbytem uhlí. Důvodem byla dosud chybějící železnice, která by přepravu uhlí velmi

⁷³LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 76. ISBN 80-903481-0-6.

⁷⁴KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 46

⁷⁵KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 47

usnadnila. Železnici měli v plánu vystavět už Jahnla s Grimem, ovšem bylo to nad jejich síly, i když Jahnla už měl udělenou c. k. koncesi. Když tedy nebylo pro Jahnla a Grima možné postavit železnici, postavili zde alespoň koksovny. Mirošovské uhlí bylo uhlí nevídané kvality a ve své době bylo jediným koksovatelným uhlím v západních Čechách. Koksovny stály východně od dnešního nádraží Mirošov – Zastávka.⁷⁶

Oba výše zmínění podnikatelé také žádali o povolení k ustavení akciové společnosti, jež měla nést název C. k. privilegovaná důlní a železniční mirošovská společnost se sídlem v Plzni, ale jejich plány ztroskotaly na nedostatku potřebného kapitálu.

3.4 Propuknutí velkotěžby

Zhruba po deseti letech činnosti vstoupili Jahnla a Grim do jednání se skupinou brněnských průmyslníků, kteří do Mirošova vyslali důlního odborníka Jana Fitze. Ten investorům nákup dolů doporučil. Na základě Fitzova doporučení vzniklo v Brně konsorcium v čele s finančníkem a továrníkem E. Herringem, které přijalo název Miröschauer Steinkohlengewerkschaft, česky Mirošovské kamenouhelné těžařstvo, které Jahnlovy a Grimovy doly v roce 1867 koupilo a Jahnla s Grimem zde se svým podnikem skončili. To ale neznamená, že obor opustili. Pracovali pak na vysokých pozicích pro těžařstvo. Oba zřejmě také vlatnili menšinový podíl ve společnosti. V čele společnosti byl Jan Fitz.

Investoři sdružení v konsorciu poskytli těžařské firmě obrovskou finanční pomoc a díky tomu si mohla společnost dovolit najmout vynikající důlní odborníky a nakoupit potřebné technické vybavení. Tím pádem nastal v Mirošově rychlý rozvoj těžby uhlí a díky výstavbě železnice z Rokycan do Mirošova také prudký nárůst odbytu uhlí. Později, konkrétně v roce 1884, společnost získala také koksovny v Mirošově a v Rokycanech.⁷⁷ Současně narůstal počet otevíraných dolů. Kromě těch odkoupených byly otevírány i doly nové.

O těžbě na jednotlivých dolech se dochovalo jen velmi málo informací. Absence písemných reportů o průběhu prací na dolech trvala až do roku 1892. Od tohoto roku lze ale z dochovaných pramenů sestavit alespoň částečně postup důlních prací v rámci

⁷⁶LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 77. ISBN 80-903481-0-6.

⁷⁷LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 79. ISBN 80-903481-0-6.

celé pánve. Horní úřad tehdy povolil dobývání druhé, spodní sloje pod Mirošovem. Dolovalo se pod domy u silnice na Skočice s tím, že s majiteli domů byla sjednána dohoda. Obyvatelé dotčených domů byli z bezpečnostních důvodů vystěhováni. Dále se dolovalo pod budovami stájí a stodol mirošovského zámku, který byl v té době majetkem těžářstva. Důsledkem poddolování budov patřících k zámku byly trhliny ve zdech, ale budovy byly shledány staticky způsobilými. Problém s klesáním terénu v důsledku poddolování oblasti nebyl pouze u zámeckých budov. V roce 1894 poklesl terén před dopravní kanceláří dráhy o 1,5 m. A podobné problémy mají obyvatelé Mirošova dodnes.

Od roku 1892 byly jednotlivé šachty slučovány do jednoho revíru, postupem času, přibližně v horizontu 5 let, již mnoho vytěžených šachet bylo mimo provoz a sloužilo jako větrací jámy nebo záložní vodní jámy.⁷⁸

3.4.1 Těžké pracovní podmínky horníků

V Mirošovských dolech pracovalo v dobách největšího rozkvětu těžby v roce 1884 až 1600 horníků⁷⁹. Vidina zaměstnání přivedla do Mirošova řadu horníků a dělníků ze širokého okolí a práci zde našli i místní. Pracovní podmínky mirošovských havířů nebyly nijak lehké. Na některých šachtách kopali havíři jen při slabém světle olejového kahanu a dokonce v nízkých štolách museli lézt po kolenou a někdy se až sunuli po břiše. V těchto místech se říkalo, že pracují „na pecích“.

Pracovalo se již od páté hodiny ranní dvanáct hodin denně, šest dní v týdnu. Začátek směny ohlašoval dělník, který těsně před začátkem práce přišel k ocelovému čtverci zavěšenému na drátě mezi dvěma asi dva metry vysokými trámy. Na ten začal rytmicky klepat kladivem. Byl to hlasitý zvuk, který byl slyšet v dalekém okolí. Později byl začátek směny ohlašován zvoncem. Docházka havířů na pracoviště se kontrolovala velmi přísně na tzv. cáchovně, což byla místnost určena pro tyto účely. Každý havíř musel po přečtení svého jména německy hlásit „Hier!“. Kdo se opozdil, dostal desetikrejcarovou pokutu.⁸⁰

Ve štolách na horníky stékala ze stěn voda, takže pracovali v promočených oděvech, a když pak vyfárali na povrch, zpravidla se ani nepřevlékali, ani nemyli a šli

⁷⁸LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 83. ISBN 80-903481-0-6.

⁷⁹ROUS, J. a J. PECH. *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966. s. 44

⁸⁰FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 25

umounění a špinaví rovnou domů. Často měli na nohou jen dřeváky nebo šli úplně bosí několik kilometrů domů. V zimě jim cestou mrzlo oblečení, které měli na sobě a domů přicházeli omrzlí a často ze sebe nemohli ani sundat kabát, jak k nim přimrzl. Se sundáváním svršků jim musely pomáhat jejich ženy, které na ně čekaly s připravenou teplou vodou, aby se horníci mohli jít hned umýt a poté si odpočinout po dlouhém dni v práci a dlouhé cestě domů.

Nářadí potřebné k práci v dole si museli horníci opatřovat sami. Do dolu si každý horník nesl své štádlo. To byla bedýnka na zámek, která obsahovala kahan, čutorku s olejem, špice na kopání uhlí a několik dalších potřeb. Některých propriet potřebných ke kopání byl často nedostatek, jako například oleje do kahanu. Až v letech 1893 – 1898 měli horníci nárok na zapůjčení a výměnu náradí zdarma. Jen ztrátu musel horník zaplatit. Také se horníkům do podzemí začala dodávat čerstvá pitná voda a každý dostal na den 100g oleje do lampy na svícení. Zaměstnanci dolů dostali k dispozici také dvě koupelny – jednu pro úředníky a jednu pro dělníky.⁸¹

Práci v dolech našly také ženy a děti školního věku. Ženy většinou pracovaly jako třídičky na rampě, tedy třídírně uhlí. Jejich práce spočívala v tom, že ručně přebíraly z vytěženého uhlí hlušinu. Spolu s nimi zde pracovaly i děti a také přestárlí či zmrzačení horníci, kteří již nebyli schopni pracovat v podzemí. Zaměstnávání dětí se postupem času rušilo, což byl snad znak přicházející moderní doby a firma, která v Mirošově uhlí těžila, nechtěla být viděna před ostatními ve špatném světle, protože v té době už zaměstnávání dětí bylo prohřeškem (práce dětí byla zakázána Živnostenským zákonem z 80. let 19. století).⁸² Na společnost byl ale vyvíjen tlak ze strany zaměstnanců, aby děti nadále zaměstnávala, protože děti rodinám často přinášely vylepšení rodinného rozpočtu. Lidé už byli na tento model zvyklí.

3.4.2 Hornické stávky

Kvůli špatným pracovním podmínkám byly mirošovské doly také dějištěm několika stávek. Ta první proběhla neúspěšně v březnu roku 1882. Ve druhé stávce roku 1890 si horníci vynutili zkrácení pracovní doby z dvanáctihodinové na desetihodinovou. Třetí stávka mirošovských horníků pak proběhla roku 1900 pouze ze

⁸¹LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 147. ISBN 80-903481-0-6.

⁸²LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 143. ISBN 80-903481-0-6.

solidarity k nýřanským kolegům, kteří pracovali v podmínkách daleko horších než mirošovští.⁸³

Mirošovské stávky, které vedly ke zlepšení pracovních a bezpečnostních podmínek zaměstnanců dolů, byly spjaty se jménem Antonín Uxa, který byl původně důlním dělníkem a později až profesionálním revolucionářem. Osoba Antonína Uxy byla od konce 40. let 20. století zneužívána Komunistickou stranou Československa, která z něj udělala průkopníka ryze komunistických idejí, i když on sám se považoval za sociálního demokrata.

3.4.3 Platové podmínky horníků

O platových podmínkách z počátku těžby neexistují žádné záznamy, ale traduje se, že ani pracovní podmínky, ani platy horníků nebyly nijak dobré. Později, když mělo mirošovskou těžbu pod kontrolou Mirošovské kamenouhelné těžařstvo, zlepšily se platové podmínky zaměstnanců dolů.

Za svou těžkou a vyčerpávající práci ovšem havíři byli velmi dobře placeni. Denně si vydělali 5 až 7 zlatých. Když pak přišli po třetí hodině odpolední domů, umyli se, najedli se, odpočinuli si a vyrazili do hospody. Tam pili do půlnoci a někdy až do rána, takže někteří šli z hospody rovnou do práce. V té době neměli horníci nárok na žádné sociální zabezpečení. Proto také zakládali dělnické spolky⁸⁴.

Mzdy se zaměstnancům dolů vyplácely měsíčně, vždy v polovině následujícího měsíce. Každou sobotu ale všichni dostávali zálohu. Ženatí horníci měli nárok na 24 až 30 q uhlí za rok za cenu sníženou o 30%. Každý horník odváděl ze své mzdy příspěvek do Bratrské pokladny, která v té době plnila funkci nemocniční i úrazové a životní pojišťovny. Z té pak byl horníkům vyplácen důchod, když přestali v dolech pracovat.

Nejhluchěji bývalo v Mirošově o výplatě. Ve tři hodiny odpoledne, když havířům končila směna, čekaly u šachet manželky, aby jim havíři odevzdali výplatu, protože jinak by ji propili a prohráli v kartách v mirošovských hospodách. V té době jich v Mirošově bylo hodně.

⁸³FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 23

⁸⁴ROUS, J. a J. PECH. *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966. s. 30

3.4.4 Životní prostředí v průmyslovém Mirošově

Prostředí, ve kterém se tehdy v Mirošově žilo, nebylo nijak záviděníhodné. Šachetní komíny chrlily oblaka dusivého dýmu po celé mirošovské kotlině a také haldy kolem šachet neustále hořely a vydávaly nesnesitelný zápach. Tyto haldy ovšem místní děti i dospělí hojně vyhledávali, protože zde sbírali zbytky uhlí z hlušiny.

Hlavními sběrači byly děti. Ty, když se vrátily domů ze školy, dostaly buď nůši a šly sbírat dříví do lesa, nebo dostaly pytel, košík, kladivo a trakař a šly sbírat uhlíky na haldy hlušiny. Když v dole zametali koňskou stáj, kočí vždy k hnoji přihodil několik kousků pěkného uhlí, aby měly děti radost a nemusely trávit na haldách celý den. Při sbírání musely být děti velmi opatrné, protože chodily boso a hlušina byla horká. Mohlo se tak snadno stát, že si popálily chodidla. Haldy byly nebezpečné i z důvodu toho, že zde unikaly jedovaté plyny, o čemž svědčí i úmrtí neznámého chudého muže, který zde chtěl přenocovat, ale ve spánku se udusil.⁸⁵ Tenkrát se ovšem na bezpečnost práce či zdravé životní prostředí tolik nehledělo, a tak rodiče bez obav posílali své potomky na haldy i několikrát denně. Mnohem důležitější tehdy bylo, aby měla rodina z čeho žít nebo aby mohla žít lépe, zlepšit svou životní úroveň. Mnohé rodiny nasbírané uhlí prodávaly, aby si občas trochu přilepšily.

S ukončením velkotěžby se v Mirošově radikálně zlepšilo také ovzduší i celkový ráz krajiny. Hlavně zlepšení ovzduší, které již nebylo otravováno dýmem z šachetních komínů, přispělo k pozdějšímu vybudování LTRN Janov v Mirošově.

3.4.5 Ubytování pro horníky

Mirošovští horníci bydleli v celém Mirošově i blízkém okolí, ale měli také svou vlastní kolonii. Tu založil během rozkvětu těžby v Mirošově v polovině 19. století důlní podnikatel František Jahn. Osadě se původně říkalo Jáhnlov. Časem se název osady pro lepší výslovnost přejmenoval na Janov a dal tak vzniknout názvu dnešní čtvrti Mirošova⁸⁶. Další osadou vystavěnou pro horníky byla čtvrť Chylice, která se dnes nachází v katastru sousední obce Hrádek. Za ubytování v domcích platili dělníci nájem, který ale nepřesahoval výši dvou denních platů, takže byl velmi levný. Osady na Janově i v Chylicích byly také vybaveny společnou pekárnou.⁸⁷

⁸⁵FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 24

⁸⁶FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 64

⁸⁷LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 152. ISBN 80-903481-0-6.

3.5 Ukončení velkotěžby

Mirošovské kamenouhelné těžařstvo spravované ředitelstvím v Rokycanech bylo ve své době největším těžařstvem Plzeňska. Uhlí výborné jakosti bylo prodáváno nejen na domácím trhu, ale především se vyváželo do ciziny, hlavně do Uher, Německa, Itálie a Švýcarska.

Počátkem roku 1900 byly některé šachty postoupeny Hugu Fitzovi, který zde uskutečňoval své podnikatelské záměry těžbou nikoliv uhlí, ale lupky, kterou zásoboval šamotku v Horní Bříze. Koncem roku byla skončena těžba pod Mirošovem a těžilo se už jen ve štolách na okraji městyse. Konala se také prohlídka oblasti, při které bylo zjištěno, že se v Mirošově nevyskytují žádné poklesy půdy a ani se jejich výskyt do budoucna nepředpokládá a území tedy bylo pokládáno za stabilizované. Podle komisařů byly vytěžené šachty dobře zajištěné proti možnosti zhroucení. Těžařstvo je nechalo vyztužit dřevěnými trámy a zavézt hlušinou. I přes uzavírání některých šachet patřilo Mirošovské kamenouhelné těžařstvo v roce 1902 k hlavním producentům černého uhlí na západě Čech.⁸⁸

V Mirošově se za dob největšího rozkvětu fáralo zhruba na třiceti šachtách. Kromě velkých šachet zde bylo množství drobných šachet, na kterých se fáralo i po zániku velkodolů. Především zásluhou činnosti Mirošovského kamenouhelného těžařstva byla mirošovská pánev z drtivé většiny vydobyta již v roce 1904. Ukončení provozu velkodolů ale neznamenalo úplné ukončení těžby v této oblasti. Z podnikatelského hlediska šlo ovšem už jen o drobné a střední podnikání spíše živnostenského typu.

3.6 Pokračování drobné těžby ve 20. století

Když byla velkotěžba na mirošovské pánvi roku 1904 ukončena, pro Mirošov to znamenalo pokles obyvatel oproti minulým rokům⁸⁹. Nejen v Mirošově, ale i v okolních obcích klesl počet obyvatel a stoupla nezaměstnanost. Počet zaměstnaných lidí v profesi spojené s doly klesl z 1600 z roku 1884 na 200 v roce 1904. Počty obyvatel více či méně odpovídaly produkci dolů. Rekordní počet obyvatel byl v Mirošově napočítán v roce 1890, kdy doly ještě prosperovaly, i když se již blížily k vyčerpání

⁸⁸LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 84. ISBN 80-903481-0-6.

⁸⁹ROUS, J. a J. PECH. *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966. s. 30

zdrojů. V roce 1903, kdy už bylo zřejmé, že se co nevidět velké doly zavřou, bylo v Mirošově celkem 1957 obyvatel.⁹⁰ Z kraje horníků se po padesáti letech stalo Mirošovsko krajem zemědělské výroby. Někteří horníci tehdy přešli do nově vznikajících železáren v sousedním Hrádku, někteří se přestěhovali i s rodinami na Kladensko a Mostecko nebo našli práci jako lesní dělníci. Projevil se zde také trend doby, tedy stěhování do větších měst za prací.

Ti, kteří zůstali, mohli pracovat v malých šachtách, které zde v provozu udržovalo několik drobných podnikatelů. Jedním z nich byl Karel Nosek, původně účetní z dobřívského mlýna. Ten v Mirošově podnikal od roku 1905, o pět let později si otevřel i další šachtu. Současně s Noskem podnikal i Jan Fiala, který vlastnil jednu malou šachtu na katastru Dobříva. V roce 1905 se také ustavila nová společnost pod názvem Západočeská akciová společnost na dobývání kamenného uhlí se sídlem v Plzni, jejíž podnikatelský plán se také zaměřil na dobývání zbylého uhlí. Dále se tu objevovalo mnoho malých těžařů, někteří z nich museli těžbu ale záhy ukončit pro nedostatek finančních zdrojů. Někteří udrželi těžbu až do 30. let 20. století. Tehdy ale Československo zachvátila krize a to znamenalo konec většiny podnikatelů v oboru těžby uhlí v Mirošově. Zcela posledním těženým dolem v Mirošově byl Antonín na Janově, kde pracovala firma Kučera a spol. z Plzně za 2. světové války od roku 1940 do roku 1946, kdy byl důl znárodněn a poté, dne 15. září 1947, zcela uzavřen.⁹¹

Návrat k zemědělské činnosti byl logickým krokem. Zemědělství na Rokycansku bylo totiž nejrozšířenějším zdrojem obživy obyvatel okresu. Zemědělské výrobní závody byly soustředěny buď v majetku rolníků, nebo šlechty. Když v 19. století stoupla průmyslová produkce, mnoho zemědělských dělníků odešlo za výhodnějšími pracovními i sociálními podmínkami. Tato skutečnost vedla mnohé rolníky k tomu, že nejdříve z méně hodnotných polí udělali louky a lesy, aby se o ně nemuseli tolik starat. Poté své nemovitosti prodali velkostatkářům. Když se lidé začali vracet k zemědělství, šli pracovat k velkostatkářům⁹². Ukončení těžby na Mirošovsku vystihuje závěr básně Jaroslava Falce „Mirošvské haldy“ na paměť stého výročí objevení prvního naleziště kamenného uhlí v Mirošově r. 1836.

⁹⁰LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 137. ISBN 80-903481-0-6.

⁹¹LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. s. 86. ISBN 80-903481-0-6.

⁹²ROUS, J. a J. PECH. *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966. s. 51

*...“U svatého Jakuba horníků řad leží,
Život plyne bez nich dál, jak bystřina běží.
Mirošovský kraji, žel, odzvonili tobě,
Tvoje sláva s havíři odpočívá v hrobě!”⁹³*

⁹³FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 26

4 MIROŠOV V 1. POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Do nového století vstupoval Mirošov rozpačitě. V prvních několika málo letech sice ještě zdejší průmysl prosperoval, ale záhy přišel hospodářský útlum. Příchod moderní doby do Mirošova signalizovalo vybudování obecního vodovodu v roce 1905, tedy rok po ukončení těžby černého uhlí. Z kraje hornictví se začínal stávat kraj zemědělství. Mnoho lidí odešlo za prací na Mostecko a Kladensko. Někteří dokonce do severní Ameriky. Jediný průmysl, který se v Mirošově udržel, byl průmysl dřevařský díky rozsáhlým lesům v Brdech, které se nacházejí v těsné blízkosti Mirošova. Kdo nechtěl pracovat v lese, na poli, ani se stěhovat za prací desítky kilometrů daleko, mohl pracovat v sousedním Hrádku v tehdy vznikajících železárnách.⁹⁴ Ty poskytovaly pracovní příležitosti nejen obyvatelům Mirošova až do 90. let 20. století. Fungují sice dodnes, ale zaměstnávají už jen zlomek zaměstnanců oproti časům minulým.

V prvních letech 20. století se na Rokycansku, tedy i v Mirošově, konaly často stávkové akce horníků za lepší mzdy, kratší pracovní dobu a proti propouštění ze zaměstnání. Celkově se ale v té době průmyslu v této oblasti dařilo slušně, i když průmyslový boj s nedalekou Plzní byl bez šance. Na Rokycansku existovalo v roce 1902 139 kovo zpracujících závodů a dílen, z toho 8 velkých železáren a 4 hamry.⁹⁵ Hospodářská krize postihla rokycanský okres mezi léty 1900 a 1903 a průmysl ve zdejším okolí byl tímto nemile poznamenán. Zavíraly se hutě, pily, hamry, v Mirošově doly (ty byly ale zavřeny z větší části pro vyčerpání zásob).

V Mirošově bylo počátkem století, po uzavření velkodolů, hlavním tématem vyplacení podpor z bratrské pokladny, do které horníci pravidelně odváděli část mzdy. Sociální systém byl tehdy ještě poměrně novou záležitostí. Ale ujal se okamžitě za velké spokojenosti všech dělníků. V Mirošově ale přišly problémy. Většina bývalých horníků tehdy vedla spory s Mirošovsko-libušínsko-svatoňovickou horní společností. Ta, jako provozovatel bratrské pokladny, pokladnu po ukončení těžby zrušila a odmítla horníkům v Mirošově nadále vyplácet provizi. Nedostatek finančních zdrojů tedy Mirošov zasáhl citelně právě z důvodu tohoto kroku ze strany Mirošovsko-libušínsko-svatoňovické horní společnosti, nikoliv z důvodu útlumu průmyslu, který způsobil krizi v ostatních koutech okresu i republiky.

⁹⁴FALC, J. *Minulost Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 6

⁹⁵CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 88

4.1 Bída v období 1. světové války

Navzdory konjunktuře kovoprůmyslu na Rokycansku se v období 1. světové války Mirošovu dařilo velmi špatně. I přes zvýšení zaměstnanosti v okrese mělo mnoho rodin sociální problémy.⁹⁶ Navíc jej navždy opustil dlouhý zástup padlých, jimž město a Obec legionářská vybudovaly pomník na náměstí Míru před radnicí.⁹⁷

V celém Rokycanském okrese se již několik let před válkou projevilo zdražování spotřebního zboží, snižování mezd a zčásti i zvýšení nezaměstnanosti. A s příchodem 1. světové války se situace jen zhoršila. V Rokycanech byla zřízena aprovizační komise na pomoc zásobování obyvatelstva potravinami, ale byla velmi nedostatečná. Z okolních vesnic sem jezdily ženy, aby protestovaly proti malému a nedostačujícímu zásobování, ale demonstrace byly záhy velmi účinně zastaveny ze strany hejtmanství, které vydalo zákaz srocování obyvatelstva.⁹⁸ Mezitím se velmi rozbujel obchod na černém trhu a lichva. V roce 1917 bylo na Rokycansku na aprovizační pomoc odkázáno téměř veškeré obyvatelstvo, což byl výsledek dalšího propouštění zaměstnanců většiny podniků a odchodem velké části mužského obyvatelstva do války.

Bylo málo brambor i mouky, která navíc byla ve špatné kvalitě. Dokonce bylo prokázáno i několik případů onemocnění v důsledku požití chleba upečeného z nekvalitní mouky. V polovině roku 1917 činil přiděl másla týdně necelý dekagram na jednu osobu. Také masa byl nedostatek. Dělníci v Mirošově získávali maso z masného zásobovacího okruhu, který v té době čítal přes 14 000 osob, a přiděl byl 30 kusů hovězího jatečního dobytka.⁹⁹ To vycházelo na půl kilogramu hovězího masa pro čtyřčlennou rodinu na týden. Dodávky masa byly ale nepravidelné, takže mnohdy dělníci a jejich rodiny nedostali maso žádné. Díky špatnému a nedostatečnému stravování obyvatelstva mnoho lidí onemocnělo a stoupala i úmrtnost.

⁹⁶ROUS, J., PECH, J., *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966. s. 31

⁹⁷Historie města. *Mirošov* [online]. 2010, 21. 1. 2014 [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>

⁹⁸CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 106

⁹⁹CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 107

4.2 Meziválečné období v Mirošově

Zlepšení situace v celé republice, v celém okrese i v Mirošově přišlo až s koncem 1. světové války. Nejen pro Mirošovské nastalo období dostatku a lepší životní úrovně. V období První republiky vybudovali místní Sokolové výstavnou sokolovnu a vyrostla pěkná nová měšťanská škola, jež slouží dodnes. Také bylo postaveno mnoho soukromých domů a byla opravena budova obecního úřadu. Místní obyvatelé v té době také zřídili a rozšiřovali obecní Masarykovu knihovnu. V Mirošově bujel i kulturní, společenský a církevní život.¹⁰⁰ Změny probíhaly ve veřejném životě i jeho organizaci. Bylo zrušeno vybubnovávání obecních zpráv a nahrazeno bylo vylepováním plakátů. Až v roce 1937 byl zaveden obecní rozhlas.

Navzdory zlepšení sociální situace v Mirošově stále trvaly zásobovací potíže, potraviny a vůbec všechno spotřební zboží bylo stále předražené a dařilo se lichvě. Proto v březnu 1920 stávkovalo 30 zemědělských dělníků z mirošovského velkostatku proti nepořádkům v distribuci potravin.¹⁰¹ Vše bylo zapříčiněno vznikem nového státu s novou vládou, která ještě neuměla rychle a efektivně řešit problémy tohoto typu. Mnohem více se tehdejší vláda Československé republiky zabývala otázkou národního složení a pojetí hospodářství celkově.

V roce 1922 bylo na Nový rok uskutečněno v Mirošově první filmové promítání. To proběhlo v místní sokolovně a promítán byl němý film *Děvče ze stříbrné hranice*. Jako dodatek byl promítnut film ze života T. G. Masaryka. I tímto způsobem si nově vzniklý stát upevňoval pozici a image mezi obyčejnými lidmi. O pět dní později bylo v Mirošově odehráno první divadelní představení. V roce 1922 vznikla Středočeská společnost pro zpracování dříví, která pomáhala pokácet mniškou napadené brdské lesy. Středočeská společnost pro zpracování dříví koupila mirošovskou pilu, která zde vznikla v době průmyslového rozmachu.¹⁰²

Roku 1928 se v Mirošově definitivně přestalo vařit pivo. Tehdejší majitel velkostatku Josef Maendl už nechtěl do pivovaru dále investovat a nakupovat další a další potřebná zařízení, a tak si pronájemci pivovaru bratři Josef a Rudolf Brožové v místě pivovaru zařídili sklad a stáčírnu protivínského piva a plzeňského Gambrinusu.¹⁰³

¹⁰⁰KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 89

¹⁰¹CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 122

¹⁰²GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 8

¹⁰³FALC, J. *Minulost Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 22

Ve 20. letech pak vyrostlo z fondů škodovického haléřového spolku tuberkulózní sanatorium na Janově, které postupem času rozšířilo své služby i pro širokou veřejnost a funguje dodnes.

4.2.1 Vybudování LTRN Janov

Léčebna tuberkulózy a respiračních nemocí Janov patří neodmyslitelně k městu Mirošov již necelých sto let. Za svou existenci prošla několika změnami, vývojem léčby pacientů i rozsahem léčby, který je poskytován. LTRN Janov dnes působí nadregionálně, oproti předchozím létům, kdy hlavně ze začátku své existence sloužila pouze zaměstnancům Škodových závodů v Plzni.

Vznik léčebny se datuje do začátku 20. let 20. století. V červnu roku 1920 zakoupil Haléřový spolek dělníků Škodových závodů v Plzni společně s dělnickým výborem na Janově dům s parkem a malým hospodářstvím a zařídil zde léčebnu pro počínající formy tuberkulózy. Léčebna byla uvedena do provozu 6. června 1921 a v podstatě šlo o ozdravovnu, která měla udržet plzeňské dělníky ohrožené tuberkulózou zdravé. Ozdravovna měla jen 22 lůžek a doba pobytu byla pouze 3 měsíce. Základní léčbou tehdy byla výkrmná kúra a výsledky léčby byly hodnoceny podle přibraných kilogramů na váze. Vyšetřovací metody prakticky prováděny nebyly.

Pokrok byl zaznamenán až v roce 1925, kdy každý nemocný odeslaný do léčebny byl již předem rentgenován a u každého nemocného byl proveden bakteriologický rozbor a vyšetření moči. V té době byla zavedena léčba prací na místním hospodářství a v zahradě. Podle tehdejšího rozhodnutí úřadů mohli být na Janově umístěny pouze osoby s podezřením z tuberkulózy, a když se nemoc potvrdila, byly včas poslány do ústavní léčby.

V roce 1927 byl představenstvem Haléřového spolku předložen návrh na rozšíření ozdravovny tak, aby pojala 70 nemocných a současně se rozšířila možnost léčby. Od té doby sem pravidelně dojížděla odborná lékařka MUDr. Hiková a byly zde ošetřovány osoby nejen podezřelé z nákazy tuberkulózou, ale také osoby s počáteční a výjimečně i s pokročilou formou nemoci. Důležitou roli stále hrála léčba hygienicko-dietetická a výkrmná. Důraz se kladl na odpočinek na zdravém vzduchu. Nemocní museli ležet na lehárnách dopoledne od 10 do 12 hodin a odpoledne do 15 hodin. Vycházky po lese byly pacientům umožněny jen v doprovodu ošetřovatele.¹⁰⁴

¹⁰⁴KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 79

Výstavba nového areálu začala v roce 1928 a jeho provoz byl zahájen o rok později. Větší a novější areál umožňoval opět rozšířit provoz a tak zde od roku 1930 byli přijímáni i pacienti s otevřenou tuberkulózou. Naopak zde již nebylo místo pro pacienty s příliš lehkou formou nemoci a také pro beznadějně případy. Do vyšetřovacích metod bylo zahrnuto také vyšetření stolice. Tím bylo odhaleno mnoho případů tuberkulózy střev. Zavedeny byly nově také aktivnější metody léčby a začaly se provádět chirurgické zákroky. V roce 1931 už zde bylo 80% pacientů s těžkou formou plicní tuberkulózy¹⁰⁵.

Místní lékaři podali roku 1931 žádost, aby bylo nemocným propuštěným z ústavu, kteří nebyli dosud vyléčeni, umožněno pracovat na vhodné pracovní pozici, a to kvůli dobrému léčebnému výsledku ústavu. Návrh ale nebyl realizován, protože již v této době se začala projevovat ekonomická krize a Škodovy závody hromadně propouštěly dělníky. Světová hospodářská krize způsobila mimo jiné i to, že na Janově už nebyli ošetřováni výhradně zaměstnanci Škodovky. Ti ze strachu o rodiny a o práci raději pracovali i s tuberkulózou, a pokud souhlasili s léčbou, odcházeli z léčení dříve, nedoléčení, bez ohledu na riziko, jaké jim hrozilo. Bylo zjištěno, že 80% nemocných bylo těžce pracujících s nedostatečnými platy. Nouzí oslabený organizmus u nich snadno podlehl infekci. Roku 1933 se objevila myšlenka, že je nutné hmotně zabezpečit rodinu nemocného, aby nemocný bez obav o rodinu mohl klidně dokončit léčení. Haléřový spolek proto svým členům, vyslaným na léčení, poskytoval příplatky k nemocenským podporám všude tam, kde člen podporu nedostával celou nebo ji nedostával vůbec. Kde již nebyl nárok na další léčbu, hradil spolek léčbu ze svých zdrojů. Přesto ovšem ještě v této době odešlo 42% nemocných předčasně z rodinných důvodů na vlastní žádost.

V roce 1934 se již začíná projevovat pozvolný ústup hospodářské krize, což se projevuje i ve zvýšené činnosti protituberkulózního boje. V této době byla založena vědecká ftizeologická společnost Asociace ftizeologů Čs. republiky a byl připravován zákon o tuberkulóze. Ředitel janovské léčebny doktor Hanuš Edl doporučuje povinné hlášení tuberkulózy a nepřestává zdůrazňovat, že tuberkulóza je nejen problémem zdravotnickým, ale i sociálním a že je nutné současně s léčbou řešit i sociální otázky nemocných. Přimlouvá se, aby pro plicně nemocné pacienty byla zřízena hustá síť stanic v podobě poraden a nemocničních oddělení. V této době se začínají též objevovat nové, aktivnější léčebné metody a zdokonalují a rozšiřují se metody chirurgické. Zaváděny jsou také nové vyšetřovací metody, diagnostika je obohacena

¹⁰⁵KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 79

zejména o metodu bronchografie, kterou s mimořádným vědeckým zájmem prováděl MUDr. Tomečka¹⁰⁶.

Ředitel Edl působil v léčebně do konce října 1936 a po něm nastoupil MUDr. Michal Zavalňák. Za jeho působení v léčebně byl zřízen aseptický operační sál, fyzikální terapie, byl pořízen čtyřventilový rentgenový přístroj Super Qaudrex a dále se rozšířily vyšetřovací a léčebné metody podle současného stavu ftizeologie. V roce 1939 byl natočen film zachycující ústavní léčbu, jehož kopii autoři předali státnímu zdravotnímu ústavu.

Sanatorium Janov, vybudované roku 1929, pomalu chátralo a zastarávalo a po druhé světové válce již nemohlo vyhovovat svým zařízením ani nemocným, ani léčebnému a hospodářskému provozu. Bylo také zřejmé, že je nutné vybudovat ústav pro komplexní léčbu všech lokalizací tuberkulózy se všemi moderními metodami včetně léčby operační. Blízkost fakultní nemocnice v Plzni s možností kvalitní konziliární služby nejrůznějších odborníků dávala této koncepci reálné předpoklady. Haléřový fond dělníků Škodových závodů již při budování ústavu uvažoval o jeho budování ve dvou etapách. Ovšem teprve ve výhledovém plánu ministerstva zdravotnictví v roce 1948 byla doporučena přístavba a modernizace léčebny. Předpoklady byly vytvářeny již od roku 1951, ale se stavbou se začalo až v roce 1958 a 1. ledna 1966 byla přístavba slavnostně otevřena a předána do užívání. Od té doby až dodnes je léčebna stále ve stejném stavu, jen přístroje jsou obnovovány¹⁰⁷. Ústav již není zaměřen výhradně na léčbu. Celé jedno patro léčebny je vyhrazeno tzv. sociálním lůžkům, kde dožívají pacienti z nemocnic v Rokycanech a Plzni. Mají vyhrazeno 40 lůžek z celkového počtu 170.

V současné době jsou v léčebně prováděna specializovaná radiodiagnostická vyšetření plic a dalších orgánů včetně ultrasonografie. Léčebna také zajišťuje komplexní medikamentózní léčbu všech základních onemocnění dýchacího traktu včetně tuberkulózy a dalších komplikujících stavů (interních, neurologických, postižení pohybového ústrojí, atd.). Mezi další léčbu, kterou LTRN poskytuje, patří inhalační a rehabilitační léčba, léčba kyslíkem, elektroléčba, léčebná výživa a klimatoterapie. Pravidelně jsou zajišťovány konsiliární služby specialistů v oborech radiodiagnostiky, rehabilitační léčby, psychiatrie, ORL, oční a gynekologie. Pacienti sem nejčastěji přicházejí s chronickou bronchitidou, chronickou obstrukční plicní nemocí, obtížně

¹⁰⁶KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 80

¹⁰⁷KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 81

léčitelným astmatem a pneumonií¹⁰⁸. K léčbě pacientů přispívá velkou měrou také čistý vzduch, jaký v Mirošově je vzhledem k rozsáhlé přírodě všude kolem.

4.2.2 Příchod hospodářské krize do Mirošova

Mirošov byl dobrým místem pro život s dobrou občanskou vybaveností i infrastrukturou. Ale i zde byly zaznamenány dopady světové hospodářské krize. Nezaměstnanost zde v roce 1932 dosáhla svého vrcholu. Bez práce bylo v tomto období přes 12 % obyvatel. Tíživost krize pocítila téměř každá dělnická rodina. V tomto období probíhalo na Rokycansku množství stávek. Některé firmy zcela zastavily provoz, některé zase pracovaly omezeně a dělníkům vyplácely jen minimální mzdy, jako například parní pila v Mirošově.¹⁰⁹ Dělníci stávkovali téměř ve všech větších provozech a požadovali vyšší mzdy a lepší pracovní podmínky, jako zkrácení pracovní doby a zlepšení hygienických a bezpečnostních podmínek. Také požadovali alespoň nějaké sociální jistoty. Ve svém snažení pokračovali dělníci i po začátku 2. světové války.¹¹⁰

Bezprostředně po podepsání Mnichovské dohody v roce 1938 se do Mirošova přistěhovalo několik rodin z pohraničí, které obsadily jednotky německého vojska. Začal se realizovat projekt germanizace Sudet a němečtí úředníci Čechy buď vyhnali, nebo je přinutili přijmout německou státní příslušnost.¹¹¹ To byla předzvěst dalších událostí jak celorepublikových, tak obecních. V Rokycanech se jako reakce na tyto události začala ilegálně vydávat Jiskra, komunistický list, který kritizoval postup českých i zahraničních politiků.¹¹²

4.3 Mirošov v období 2. světové války

Druhá světová válka se zapsala do dějin Mirošova velmi chmurně. Roku 1939 uprchl syn Maxe Maendla Josef před nastupující nacistickou mocí. Zámek od něj

¹⁰⁸O léčebně. Janov [online]. 2010 [cit. 2014-01-22]. Dostupné z: <http://www.janov.cz/o-le-ebn-.html>

¹⁰⁹CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 157

¹¹⁰ROUS, J., PECH, J., *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966. s. 32

¹¹¹DAMS, C., M. STOLLE a V. PILÁT. *Gestapo: Moc a teror ve Třetí říši*. první vydání. Praha - Litomyšl: Paseka, 2010. s. 130. ISBN 978-80-7432-018-7.

¹¹²CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 198

koupil JUDr. Ladislav Feierabend, politik, národohospodář a ministr celkem tří vlád. I on však emigroval do Anglie, kde se stal ministrem exilové vlády.¹¹³ Ta vznikla po vpádu Wehrmachtu do Česko-Slovenska a vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

Velkostatek náležející k zámku byl dán do nucené správy německé branné moci. Uprchnutí Josefa Maendla bylo logickým krokem pro záchranu vlastního života. V Mirošově v roce 1939 probíhala konfiskace majetku Židům pod taktovkou Gestapa. Kromě velkostatku byly zkonfiskovány i soukromé domy a členové židovských rodin byli označeni hvězdou. Později byli odvezeni do koncentračních táborů. Lidé, kteří byli zatčeni Němci v Rokycanském okrese, byli vězněni v Rokycanech, Plzni a někteří byli posláni do koncentračního tábora v Ostrově nad Ohří u Karlových Varů, odkud byli posléze posláni do Buchenwaldu.¹¹⁴

4.3.1 Zpracování dřeva a vznik pil

V zimě roku 1939 byli obyvatelé Mirošova svědkem velké nepřízně počasí, která nadělala velké škody v brdském vojenském prostoru. Proto zde Němci postavili pily Fischer a Reschop a zřídili úzkokolejnou dráhu až na Padrť. Obec Padrt' dnes již neexistuje a nacházela se na území dnešního vojenského prostoru Brdy.

Firma Fischer patřila demobilizovanému důstojníkovi Wilhelmu Fischerovi. Byl to velký odborník na zpracování dřeva. Lesní práce vedl také Němec, který se jmenoval Resle, místními přezdívaný Krakonoš. Fischer ho zachránil před koncentračním táborem tím, že mu nabídl práci na pile v Mirošově. Fischer své zaměstnance celkově hodně kryl. Mezi nimi i svého správce polí (firma obdělávala i okolní pole) Skřivánka, kterého dostal z vězení poté, co ho zatkl Gestapo. Několik pracovníků pily Fischer bylo propojeno s odbojovou skupinou V BOJ a komunikovali telegraficky s partyzánskými skupinami, se kterými se pak tajně scházeli v hájenkách v Brdech.¹¹⁵ V BOJ nebyla jediná odbojová skupina, ve které byli mirošovští obyvatelé zainteresovaní. V Mirošově vyrostla také organizace Stella, která byla vedena z Prahy.

¹¹³Historie města. *Mirošov* [online]. 2010, 21. 1. 2014 [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>

¹¹⁴ROUS, J., PECH, J., *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966. s. 32

¹¹⁵JINDŘICH, K. a E. ŠYKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 17

Stella zapojila do odboje široké okolí a v roce 1944, když dosáhla velkého počtu členů, navázala spojení s pražským podzemím.¹¹⁶

Druhá firma na zpracování dřeva, která se v Mirošově objevila a měla tvrdší vedení, nesla název Reschop Sägewerke s hlavním sídlem v Essenu. Její zaměstnanci bydleli ve vystěhovaných Skořicích, vzdálených od Mirošova asi 3 km, které firma dostala pro ubytovací účely pro své zaměstnance. Později však firma vybudovala pro tyto účely dřevěné domky poblíž pily. Na pile byla práce těžká a úmorná. Vzhledem k množství dřeva, jaké se z Brd sváželo, byl provoz pily nepřetržitý. Dělníci pracovali jeden týden dvanáct hodin denně přes den a další týden 12 hodin denně přes noc. Dřevo se zde zpracovávalo pro různé účely. Z těch největších stromů se dělala prkna, která se posílala vojákům do terénu, aby s nimi mohli podložit těžkou techniku na měkkém povrchu. Prkna se používala také na opravy mostů. Dále se dřevo řezalo na menší a slabší prkna, která sloužila na výstavbu krytů a ubytoven. Slabé zdravé kusy dřeva se používaly na stojky k napínání drátů a nezdravé nebo jinak nevhodné dřevo sloužilo jako palivové. Zejména dříví palivové bylo rozkrádáno odváženo na pomoc rodinám, které měly muže v koncentračních táborech.¹¹⁷

4.3.2 Dopady na životy obyčejných lidí

Veškeré potraviny a spotřební zboží byly dostupné pouze na přidělové lístky. To se týkalo i cigaret, které se daly pořídit za tzv. tabačenky. Obuv, oděvy a spodní prádlo se zase dalo pořídit za tzv. šatenky.¹¹⁸

Roku 1940 už všude visely česko-německé nápisy. Ve škole se děti učily němčinu jako hlavní jazyk. Obec v té době byla bez starosty, jen pod okresní správou, kterou v obci zastupoval mirošovský občan Vaindl.

K 1. listopadu 1941 byli poprvé vystěhováni obyvatelé obcí, jež se nacházely na území, ze kterého Němci udělali vojenský újezd. Šlo o obce Příkosice, Myť, Štítov, Skořice, Kolvín, Padrt' a Záběhlá. Vystěhování se dotklo také několika mirošovských rodin, žijících na okraji Mirošova. Nucené vystěhování obyvatel z jejich původních

¹¹⁶GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 8

¹¹⁷JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 20

¹¹⁸KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 91

domovů bylo uskutečněno za účelem rozšíření brdské střelnice.¹¹⁹ Němečtí vojáci však kromě celých vesnic vystěhovávali i některé obyvatele Mirošova z jejich domů, a to bez náhrady. Tito lidé na tom tedy byli paradoxně hůř, než ti, které vystěhovali z celé obce. Ti totiž dostali náhradu, i když neodpovídající a nedosahující na opravdovou cenu zabraných nemovitostí.¹²⁰ Zabrané území bylo prohlášeno za říšskoněmecké a vstup sem byl zakázán. Mohly zde zůstat jen rodiny, jejichž členové pracovali v lesích či na polích v tomto území, nebo rodiny majitelů potahů, s nimiž svázeli dříví z lesa na mirošovskou pilu.¹²¹

Němečtí vojáci na obyvatele Mirošova dohlíželi velmi přísně. 4. listopadu 1942 byl gestapem vyslýchán a odvečen MUDr. Čermák kvůli poslechu zahraničních radiových vysílání. O půl roku později bylo gestapem zatčeno několik obyvatel Mirošova.¹²²

4.3.3 Vybudování pracovní-kárného tábora

V r. 1943 byl zřízen mezi Mytí a Mirošovem kárný pracovní tábor, kam byly nahnány stovky dělníků českých i cizích na nucené práce na lesních polomech. Ty vznikly během dvou předchozích zim, které byly doprovázeny velkou nepřízní počasí. Dělníky sem přivedly pracovní úřady, aby pomohli odklízet polomy. Vzhledem k velkému množství lidí, kteří sem byli posláni, byl zřízen pracovní tábor v Kolvíně a také v Mirošově. Tábor v Mirošově předtím býval určen pro soustředění Romů z Rokycanska. Kolvínský tábor byl původně určen pro ruské zajatce, kteří sem měli přijít pracovat. Ti ale nedorazili, tak sem byli nahnáni lidé z Protektorátu.¹²³ Stavěli jej studenti z Plzně, kteří sem byli posláni přes Technische Nothilfe, zřízenou Němci. Mirošovský kárný tábor byl největším na Plzeňsku.¹²⁴

Mirošovský tábor vznikl zčásti z dřevěných domků vystavěných firmou Reschop a zčásti byl dostavěn. Původně se tábor nazýval Arbeits-Erziehungslager, tedy

¹¹⁹FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 6

¹²⁰LANG, M., E. SÝKOROVÁ, M. ŠANDOVÁ a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, č. 17/2005*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 2005. s. 37

¹²¹JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 6

¹²²KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 92

¹²³JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 8

¹²⁴CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 229

pracovní výchovný tábor, později byl tábor nazývaný jako kárný. „V něm byli umísťováni postupně ti pracovníci, kteří měli, podle vyjádření tehdejších úřadů, „horší pracovní morálku“ nebo „pro lidi štitící se práce“, jak také okupantské úřady vyjadřovaly účel tábora.“¹²⁵ Osoby označované jako štitící se práce byly nacistickým režimem pronásledovány stejně jako Židé či homosexuálové. Definice toho, na koho se toto označení vztahovalo, nebyla vůbec jednoznačná a Gestapo tedy mělo velký prostor k jednání. Postihováni byli i nezaměstnaní nebo lidé obvinění z nedostatečného pracovního nasazení. Do koncentračních táborů bylo posláno přibližně 2 000 osob označených jako štitící se práce.¹²⁶

V táboře se nacházeli lidé totálně nasazení, ale největší část obyvatel tábora byli lidé, kteří jakýmkoliv způsobem sabotovali totální nasazení a nechtěli svou práci podporovat Němce. Byli dopadeni a dáni do Mirošova na převýchovu. Takzvaná převýchova probíhala ze strany Němců samozřejmě velmi nevybíravým způsobem. Lidé zde byli trestáni velmi surově, ponižováním lidské důstojnosti. Lidé pracovali nejméně 10 hodin denně a ve svém volnu se nesměli volně pohybovat ani po Mirošově, ani po táboře. Lidé, kteří sem byli posláni za trest, museli v Mirošově pracovat většinou dva až tři měsíce, pak byli vráceni na původní místo výkonu práce. Kdo byl ve výchovném táboře třikrát, počtvrté šel rovnou do tábora koncentračního.¹²⁷

V souvislosti s existencí tábora vznikla také báseň, jejímž autorem je Václav Hanzelín, který v táboře pracoval. Báseň velmi přesně vystihuje zoufalou situaci v táboře a pocity zdejších chovanců.

¹²⁵ JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 23

¹²⁶ DAMS, C., M. STOLLE a V. PILÁT. *Gestapo: Moc a teror ve Třetí říši*. první vydání. Praha - Litomyšl: Paseka, 2010. s. 115. ISBN 978-80-7432-018-7.

¹²⁷ JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 27

**„Václav Hanzelín
V Mirošově u Rokycan**

*V Mirošově u Rokycan,
V krásném kraji u lesa,
Pracovní tam tábor stojí,
Srdce nad ním zaplesá.
Hola huj – hola huj.
Jídla málo, prachy žádný,
V botách díra na díře,
V lágru zima jako v psinci,
Lidi, to je k nevíře.
Hola huj – hola huj.
Když jsi přišel z práce domů,
Překvapen byls velice,
Už tě zase žerou vešky,
K tomu taky štěnice.
Hola huj – hola huj.¹²⁸*

Tábor existoval již v druhé polovině roku 1942, ale ještě v první polovině roku 1943 se budovalo jeho celkové zařízení a probíhalo dokončování tábora, jako např. zavádění elektřiny. Kárný tábor v Mirošově byl oplocen dřevěnou hradbou s ostnatým drátem, za kterou byl příkop, ve kterém běhali psi, a za ním byla ještě drátěná hradba. Na každém rohu tábora byla hlídková věž. Káránci bydleli v místnostech po 40 lidech a každá místnost měla svého dozorčího, kterému chovanci říkali bachař. Velitelem byl Němec, jistý pan Henning.¹²⁹

Nad branou do tábora byl nápis Arbeit macht frei. Každý nově příchozí byl ostříhán dohola, byly mu odebrány veškeré osobní věci a dostal černé oblečení a dřeváky. Jen ve výjimečných případech si chovanci tábora mohli nechat své boty.

¹²⁸JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 60

¹²⁹JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 24

Hygiena v táboře byla na nízké úrovni. Chovanci se mohli sprchovat jen v neděli a všichni byli zavšivení a také se tu vyskytovaly štěnice. Pracovali nejen na pilách v Mirošově, ale také na pile v Dobřívě, na polích v Příkopicích, či na velkostatku v Kařezu, který je od Mirošova vzdálený přes 20 km. Kromě těžkých pracovních podmínek museli tedy lidé internovaní v táboře často ještě docházet mnoho kilometrů do práce. Nejlepší pro obyvatele tábora bylo, když mohli pracovat pro nějakou mirošovskou firmu mimo tábor, většinou se tak ale nedělo.¹³⁰

4.3.4 Transformace pracovně-kárného tábora na tábor koncentrační

V lednu 1945 byl mirošovský pracovní tábor přestěhován do Plzně a tehdy do Mirošova dorazil první transport politických vězňů z brněnských Kounicových kolejí. To bylo brněnské vězení gestapa. Tímto okamžikem se stal tábor pracovní táborem koncentračním.¹³¹ Plzeňský kárný tábor zasáhlo bombardování Plzně 27. dubna 1945 a tehdy byli vězňové propuštěni.

Kárný tábor v Mirošově byl urychleně vyklizen, aby sem 12. dubna mohl přijet první transport politických vězňů. Ti byli ve velmi zuboženém stavu, nepřetržitě hlídáni příslušníky SS. Celkem jich odhadem bylo 108, nejmladšímu bylo 16 let a nejstaršímu 69 let. Někteří z vězňů čekali v Mirošově na soud za svou odbojovou činnost, ale k odsouzení nestihlo dojít. 21. dubna 1945 dorazil do Mirošova druhý a poslední transport opět z Brna z Kounicových kolejí. Vězňové byli přivezeni nákladním vlakem, který se ovšem během cesty do Mirošova stal terčem náletu, a tak bylo mnoho vězňů zraněných.¹³² Dva vězni na místě zemřeli, zbytek byl ošetřen na nádraží v Berouně. I tak ale po příjezdu do Mirošova vězně z nádraží do tábora doprovázely desítky ozbrojených německých vojáků, kteří s sebou měli hlídací psy a stále na vězně křičeli povely jako „Ruhe!“ či „Los – los!“¹³³

Situace v táboře, po přeměně tábora na koncentrační, byla kritická. Koncem dubna bylo v Mirošově v koncentračním táboře 850 vězňů. Byl nedostatek jídelních

¹³⁰ JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 40

¹³¹ FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 7

¹³² JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 42

¹³³ GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 18

misek a lžic, na 120 vězňů připadalo 3 hrnky a 4 lžíce. Na palandách chyběly slamníky, vězně sužoval hmyz a v táboře se vyskytla úplavice. K jídlu dostávali jen tmavý chléb a k pití kávu z melty. Pili vodu z louží. Jídlo propašovali do tábora díky mirošovským obyvatelům. Ti si od vězňů brali jejich adresy a pak jim posílali fingované balíčky s jídlem, jako by jim je posílali z domova. To byla zásluha především tehdejšího poštmistra pana Černého.¹³⁴ Kromě jídla pomáhali Mirošovští vězňům i s předáváním nejrůznějších vzkazů a lístečků, ať už do tábora či z tábora. Předmětem častých dodávek ve fingovaných balíčcích do tábora byly též hygienické potřeby.

Hygiena v táboře téměř neexistovala, i když každé ráno museli vězni nastoupit s ručníkem do míst k hygieně určených. Podle jejich slov se prý ale o čistotě mluvit nedalo. Místnost určená k očištění těla sloužila spíše pro komunikaci vězňů z jednotlivých domů. Neměli jinak příležitost spolu komunikovat, protože to bylo zakázáno. Při ranní hygieně si tedy sdělovali nejdůležitější zprávy a předávali si nedopalky cigaret či sirky.

Vězni, ač byli každý odjinud, i z jiné země, drželi všichni pospolu. K soudržnosti je přivedla situace, v jaké se ocitli a bez vzájemné pomoci by se zde neobešli. V táboře se tedy neobjevovaly žádné kulturní či náboženské spory. Když už se blížil konec války, udělali si vězni několik společných mší, ačkoliv zdaleka ne všichni byli vyznání římsko-katolického a někteří byli úplní ateisté. Kázání si však rádi vyslechli všichni vězni, protože jim dodalo víru, naději a sílu přežít těch posledních pár týdnů.¹³⁵

Většina vězňů byla celé dny v táboře. Přes den nesměli vězni ležet. Pokud by byli přistiženi, že leží, následoval by trest pro celý dům, ve kterém přistižený bydlel. Někteří vězni chodili pracovat na pilu či na velkostatku, i když už tábor nebyl pracovní, nýbrž koncentrační. Zde měli příležitost dozvědět se alespoň několik málo informací o politické situaci a také jim zde Mirošovští mohli nenápadně podstrčit něco málo k jídlu. Mnoho potravin se jim ale propašovat nepodařilo a vězně stále trápil obrovský hlad.

Větší pomoc pak přišla, když byla zorganizována sběrná akce po celém Mirošovsku na záchranu hladovějících vězňů. Vybráno bylo celkem přes 42 000 korun.¹³⁶ Lidé se skládali, aby mohlo být vězňům do tábora přineseno dostatečné množství jídla. Po tom, co pár statečných obyvatel Mirošova došlo do tábora prosit, aby mohli vězně zásobovat, povolili i Němci. Nikoliv pro svoji dobrosrdečnost, ale proto, že

¹³⁴GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 32

¹³⁵GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 39

¹³⁶CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 230

na příjezd tolika vězňů nebyli připraveni. Vězni totiž měli být původně převezeni do tábora v Buchenwaldu, ale to už situace na západní frontě nedovolovala. Vězně tudíž přivezli do Mirošova, protože to bylo místo s odpovídající kapacitou a polohou.

Do koncentračního tábora v Mirošově tak ze začátku proudily konve se zeleninovými a bramborovými polévkami a také chléb a buchty. Později pro vězně vařil pan Josef Hrubý v hospodě U Valenty a hotové jídlo se pak do tábora vozilo ve dvou kotlích. Většinou se vařila bramborová polévka. Jednou připravil pan Hrubý pro vězně silný vepřový vývar, ale vězňům z něho bylo špatně, protože na takové jídlo byli příliš vyhladovělí. Vězňům se pak dostalo i knedlíků, vajec a pomoci také od závodní kuchyně v hradeckých železárnách.¹³⁷ Zásoby jídla byly zprvu tenké, ale postupem času, když se do sběrné akce zapojilo více lidí, bylo možné vyvařovat pro vězně více a lépe. Vznikla improvizovaná kuchyně, kde místní museli vyrobit i kamna, aby měli kde vařit. Skupina žen prováděla přípravné práce jako škrábání brambor, zbytek si dirigoval kuchař, který si sám vzal v práci volno, aby mohl vězňům vařit. Od lidí ze širokého okolí proudily do Mirošova pytle s moukou, hrachem, menší pytlíky s cukrem, solí či kroupami. Vězňům pomohlo i hospodářské oddělení rokycanského okresního úřadu, které přislíbilo táboru pomoc ve formě chleba a bílého pečiva. Neznámý úředník vystavil odběrní listy a poukazy na 4100 kg chleba, 2860 housek, 200 kg ostatního bílého pečiva a 2880 vajec. Mirošovský velkostatek daroval 2258 l mléka a jednoho berana. Dělníci v hradeckých železárnách se dvakrát vzdali moučníků, čímž vězňům dali 2000 buchet a vdolečků. Za nedlouho však byl konec války a vězni byli z tábora propuštěni. Jídlo dostávali v táboře i po skončení války až do doby, než odjeli domů.¹³⁸ Na cestu jim místní samozřejmě nabalili ještě balíčky s jídlem, které ale teď již bývalí vězni rozdali dalším lidem vracejícím se z táborů v Buchenwaldu a Terezíně.

Když byl Mirošov v květnu r. 1945 osvobozen, z „lágru“ se stalo sběrné středisko přestárlých, dementních a bezprizorných Němců neschopných odsunu. Během dlouhé řady let se z něj stalo sociální zařízení a seniorský domov, dnešní Domov Harmonie, ovšem již v naprosto jiné podobě.

V okolí Mirošova se pohybovalo několik ruských partyzánských skupin. Partyzáni se ukrývali v brdských lesích a někteří našli útočiště u místních obyvatel, kteří jim poskytli azyl většinou někde na seníku či na půdě. Takových případů ale moc nebylo, partyzáni většinou byli skrytí a nechtěli, aby o nich někdo věděl. Když jim ale

¹³⁷ JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 45

¹³⁸ GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 33

došly zásoby jídla, tak kradli v okolí slepice a lesním dělníkům a dělnicím svačiny. Ti tušili, kdo jim jídlo krade, a tak do práce nosili větší svačiny, aby bylo dost i pro partyzány. Většinou se o přítomnosti partyzánů nemluvalo, aby bylo menší riziko vyzrazení jejich výskytu v okolí. Někteří občané Mirošova se ale chtěli zavděčit Němcům a partyzány prozradili. Němci pak ve velké přesile pročešávali brdské lesy a partyzány dopadli a zabili. Přežil jen jeden partyzán, který se ukrýval u jednoho z místních obyvatel.¹³⁹

4.4 Konec 2. světové války

5. května 1945 dvě minuty před desátou hodinou oznamovala siréna z budovy radnice konec války. V obci byl okamžitě utvořen revoluční výbor. Zmizely německé nápisy a koncentrační tábor byl rozpuštěn, i když ten den ráno šli vězni ještě normálně do práce.¹⁴⁰ Ve skutečnosti se však nejednalo o konec války, ale o začátek pražského povstání. Revoluční výbory byly ale ustavovány po celém okrese a dokonce se podařilo zmobilizovat a ozbrojit 700 branců. Jedna četa byla dokonce vyslána na pomoc Pražanům.¹⁴¹

Obyvatelé Mirošova vyvěsili na kostel a na radnici československou vlajku, s vlajkami dokonce chodili po městě. Lidé se všichni radostí objímali a muži před vlajkou smekali. Nastal všeobecný shon a okamžitě vznikl požadavek na ukončení vlády německých vojáků v Mirošově. Jako vojáci odmítali Němci kapitulovat před civilisty. Nabízeli ale místním vyjednávání za určitých podmínek. Navrhovali, že se německé jednotky stáhnou do svých ubikací a spojení mezi jednotlivými útvary bude udržovat jen omezený počet stráží. Požadovali, aby civilisté neblokovali telefonické a jiné spojení. Dále navrhovali, že se již nebudou dále vměšovat do záležitostí místního národního výboru ani obyčejných lidí. Zato požadovali, aby místní národní výbor ručil za veřejný klid a vyzval občany, aby se zdrželi jakékoliv agrese či jiných projevů vůči příslušníkům německé branné moci. Toto ujednání přijaly obě strany a vzájemně se respektovaly. Zprávy o konci války se roznesly i po okolí a donesly se také vězňům pracujícím na polích a na pile.

¹³⁹FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 98

¹⁴⁰JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 46

¹⁴¹CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 232

S vlajkou přijeli Mirošovští i do koncentračního tábora, kde žádali o jeho předání do rukou obyvatel města, aby mohli propustit vězně. Němci jim ale tábor nepředali. Odmítli vězně propustit a zároveň složit zbraně. Podotkli, že čekají na vyšší rozkaz. Velitel ale slíbil, že žádnému z vězňů již nebude ublíženo. Požadovali, aby jim ale nebylo bráněno ve volném jednání. Místní národní výbor tuto dohodu přijal, protože chtěl zabránit dalšímu krveprolití. Když utichl hukot sirény, začala hrát státní hymna a poté byl pronesen projev k lidu shromážděnému na náměstí. V projevu byl kladen důraz na významnost chvíle, bylo připomenuto utrpení českých i jiných lidí za okupace a lidé byli vyzváni k dobré vůli a práci na vybudování nové Československé republiky. Byla provolávána sláva prezidentu Benešovi.¹⁴²

V noci z 5. na 6. května všichni Němci z Mirošova utekli v autech a s bohatými zásobami proviantu směrem na západ. Formovat k odchodu se začali už po 18. hodině. Místním svůj odchod oznámil velitel německého vojenského útvaru. Mezi lidmi se však proslýchalo, že Němci stihli ještě podminovat budovu Sokolovny a hned po odchodu ji nechají vybuchnout. Zpráva se nakonec ukázala být nepravdivou. Po útěku Němců přešel tábor do samosprávy, která byla v čilém kontaktu s místním národním výborem v Mirošově. Ke zjišťování situace v republice i ve světě sloužilo obyvatelům tábora i Mirošova radio, které lidé poslouchali celý den. Dozvěděli se z něj o Pražském povstání a bojích, které tam probíhaly. 6. května již byly osvobozeny Rokycany americkými vojsky.

V Mirošově ihned po odchodu Němců proběhly volby do národního výboru. Předsedou byl zvolen Václav Spěváček. Na první schůzi národního výboru se dostavili i zástupci osvobozených politických vězňů.¹⁴³ Oblast tábora patřila do území, které osvobodila americká armáda, která do tábora přijela 10. května a informovala vězně o kapitulaci německé fašistické armády.¹⁴⁴

V Mirošově vzniknul partyzánský oddíl Brdy pod vedením osvobozeného vězně Foukala, který ještě svedl mnoho potyček s Němci a organizoval pohotovostní čety k zajištění zajatých Němců. 6. května byla v mirošovském kostele sloužena mše jako díkuvzdání za osvobození českého národa. Lidé se pak opět shlukli na náměstí a hromadně se radovali. Při tomto veselí byl prchajícím pěším útvarem německého vojska zastřelen Antonín Prokop, kterému byl posléze v Mirošově vybudován pomník.

¹⁴²GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 43

¹⁴³GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 43

¹⁴⁴JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999. s. 47

Druhý postřelený zranění přežil, i když byl jeho stav velmi vážný. Zranil je jeden jediný voják, který cestou ze Strašic zranil či zastřelil celkem 16 lidí.¹⁴⁵ Byl chycen a při útěku zastřelen.

9. května procházelo Mirošovem asi 3000 Němců s tanky a obměnými vozy. V dostatečné vzdálenosti před nimi jel německý důstojník na motorce. Někdo z obyvatel Mirošova ho zastřelil. Tělo bylo ihned odtaženo a motorka ukryta. Když do Mirošova záhy dorazil zbytek kolony, začal pátrat po svém zmizelém důstojníkovi. Na silnici objevili kaluž krve, která místní prozradila. Němečtí vojáci požadovali vydání vraha a hrozili zničením obce. Incident se však předsedovi národního výboru podařilo vyřešit v klidu. Připomněl Němcům, že při ústupu německých vojsk bylo v Mirošově také zavražděno několik osob a není třeba prolévat další krev. Němci, kteří pochodovali pod znakem mezinárodního Červeného kříže, si zapsali předsedovo jméno s tím, že ho posléze předají americkým důstojníkům. Vojáci ještě požadovali propuštění německých zajatců. Spěváček však zajatce zapřel. Musel doprovodit vojáky do zámku, kde byli zajatci ukryti, ale vojáci zajatce nenašli. Poté v klidu odjeli západním směrem.¹⁴⁶

Rudá armáda přijela do Mirošova 10. května. A to dokonce ze dvou směrů – od Prahy a od Českých Budějovic. 12. května pak teprve odjížděli vězni z koncentračního tábora. Auty byli převezeni do Rokycan na nádraží a odtud vlakem pokračovali až do míst svých původních domovů. V Rokycanech jim byla poskytnuta základní lékařská péče, šaty a jídlo na další cestu. Auta k odvážení bývalých vězňů byla zapůjčována snad každým, kdo auta vlastnil – ať soukromé osoby či podniky, všichni se snažili pomoci. Shánka byla po botách, kufrech i oblečení.

Během 2. světové války bylo německými vojáky umučeno a popraveno více než 5 500 obyvatel Plzeňska, z toho pak byla většina obyvatel židovské víry.¹⁴⁷

4.5 Poválečný vliv KSČ na chod městysu

Po skončení 2. světové války bylo umožněno vystěhovaným obyvatelům okolních obcí a z části i Mirošova vrátit se zpět do svých domovů. Někteří se ovšem do svých původních domovů nevrátili na dlouho. Obyvatelé Kolvína, Padrtě a Záběhlé byli

¹⁴⁵FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 7

¹⁴⁶GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 46

¹⁴⁷CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 233

vystěhování ještě podruhé, a to v roce 1952.¹⁴⁸ Tehdy se rozhodlo o znovuoobnovení vojenského prostoru v místě těchto obcí a obce byly srovnány se zemí. Byl to důsledek nastupující vlády KSČ, která považovala za nutné zřizování vojenských prostorů za účelem údajné obrany republiky. Komunisté si připravovali půdu pro další postup už za války, kdy systematicky vedli domácí odboj proti fašistům, což po válce velmi zdůrazňovali.

Komunistická strana byla v Mirošově oficiálně založena 15. června 1945. Do strany bylo přihlášeno 130 členů. Ustavující schůze KSČ v Mirošově se konala na místním zámku.¹⁴⁹ Po skončení 2. světové války byl v celém Československu díky snahám KSČ prostor k propagandě idejí SSSR. Nejinak tomu bylo i v Mirošově. Již 8. července 1945 vystoupila před mirošovskou veřejností pobočka Svazu přátel SSSR. Hned od počátku měla tato pobočka přes 300 členů. Byla tedy rozdělena na dvě. Hlavním úkolem Svazu přátel SSSR byla popularizace politického, kulturního a hospodářského života v SSSR. Svaz pořádal pro obyvatele Mirošova nejrůznější besedy s přednáškami, filmy a recitací – vše samozřejmě na téma Sovětský svaz a od autorů pocházejících ze Sovětského svazu nebo od autora, který SSSR také podporoval a vyzdvihoval jeho kvality.

Mirošovští obyvatelé tedy byli vystavováni propagandě a místy možná i manipulaci ze strany SSSR skrze Svaz přátel SSSR. Svaz zde ale nebyl příliš úspěšný. Lidé žijící v malém městě, poblíž rozsáhlých brdských lesů, raději navštěvovali svaz myslivců, zahrádkářů, rybářů, chovatelů drobného dobytka či Sokol. Časem tedy zájem o práci v pobočce Svazu přátel SSSR upadal a zároveň se snižoval počet členů. Příčiny lze hledat v mnoha aspektech tehdejšího života na Mirošovsku. Mohlo za to většinou věnování pozornosti ostatním spolkům, které zde již byly zmíněny. Druhým důvodem k odchodu či nespolupráci se Svazem přátel SSSR byla jednoduše skutečnost, že lidé měli svých starostí dost. Rekonstruovali svá obydlí, živilí se převážně zemědělstvím, a tak neměli žádný volný čas.

V neposlední řadě pak lidé vnímali s pomocí tisku a rozhlasu komplexní situaci, v jaké se nacházelo Československo, a pochopili, že přátelství s SSSR je jen formální a hrozí zde potřeba SSSR ovládat Československo. To byl další velký důvod pro odchod ze Svazu přátel SSSR. Lidem také vadilo, že v té době se nekriticky přebíraly některé pracovní metody a postupy, které se osvědčily v Sovětském svazu, ale ve

¹⁴⁸FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998. s. 6

¹⁴⁹KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 93

zdejších podmínkách byly celostátně naprosto nepoužitelné, nebo byly aplikovány zcela chybně a bez přemýšlení.

Zájem o práci poboček Svazu přátel SSSR byl čím dál nižší. Ochaboval mimo jiné také díky častému střídání funkcionářů. Akce, které Svaz pořádal, se konaly se stále většími prodlevami a účastnilo se jich stále méně lidí. Až počátkem 70. let 20. století se vlna zájmu o tuto organizaci opět zvedla.¹⁵⁰

K prvnímu výročí osvobození byla v Mirošově uspořádána veliká sláva a pozváni sem byli bývalí političtí vězni i se svými rodinami. Ubytování byli v domácnostech místních obyvatel. Bývalých vězňů přijelo asi 200. Byli uvítáni místními obyvateli oblečenými v krojích, tančícími a zpívajícími. Po desáté hodině se rozezněla siréna, stejně jako před rokem a na kostele a radnici vlála československá vlajka. Slavnostně byl odkryt pomník Antonína Prokopa.¹⁵¹

26. května 1946 se konaly volby do Ústavodárného národního shromáždění. V Mirošově bylo 1137 voličů, z toho 42 jich bylo vyškrtáno. Volby v Mirošově vyhrála KSČ, která dostala 546 hlasů. Národní socialisté dostali 206 hlasů, Strana lidová 190 hlasů a Sociální demokraté 132 hlasů.¹⁵²

V roce 1946 byla také v Mirošově zřízena mateřská škola. Bylo zde zapsáno 12 dívek a 12 chlapců a učitelkou zde byla paní Jiřina Hájková-Dlouhá. Rok 1947 nebyl rokem dobré úrody. Byla moc velká sucha. Objevil se zde nečekaný trend, a to odchod mladých lidí do pohraničí za prací. Mirošovu byl zatím navrácen les, který za doby okupace patřil Plzni. Pokrok doby a modernizace se zde projevila rozšířením sítě obecního rozhlasu a byla instalována telefonní stanice.

Revoluční rok 1948 přinesl změny i do Mirošova. I zde pořádala Komunistická strana Československa manifestační stávkou. 26. února byl ustanoven akční výbor, jehož předsedou se stal Josef Franta. V květnu proběhly volby, kterých se zúčastnilo 1142 voličů.

Mirošovská Palivcova pila, patřící za války firmě Reschop, byla znárodněna a přidělena Západočeskému konsumnímu družstvu.¹⁵³ To se staralo o zpracování dřeva pocházejícího z brdských lesů. V celém rokycanském okrese byly zestátnovány firmy, které za války patřily Němcům, a také se přecházelo z válečné výroby na původní předválečnou. Problémem, který ovšem záhy nastal v mnoha firmách, byl nedostatek

¹⁵⁰KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 68 - 69

¹⁵¹GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947. s. 64

¹⁵²KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 94

¹⁵³KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 96

pracovních sil.¹⁵⁴ Ten byl z velké části způsoben migrací obyvatelstva zpět do příhraničních oblastí.

Roku 1948 byl zámek a mirošovský velkostatek konfiskován, Dr. Feierabend i s rodinou znovu emigroval do Anglie. Byl nařčen Komunistickou stranou, že za války spolupracoval s Němci a těžil ze spojení s nimi. Jeho majetek byl poté po tříleté národní správě přidělen Československým státním statkům.¹⁵⁵ Zámek chátral, ani statek se nijak zvlášť nerozvíjel a posléze splynul s JZD vybudovaným v místě bývalé Kellnerovy parní pily a ještě dříve Hlavního dolu. Místním obyvatelům bylo znárodnění zámku a hlavně velkostatku prezentováno takto: „*Po revolučních únorových událostech dostali rolníci Rokycanska to, co jim právem náleželo, půdu zrádců a kolaborantů.*“¹⁵⁶

JZD vznikala po celém rokycanském okrese zestátněním soukromých velkostatků. Tehdejší cílem KSČ bylo mimo jiné ovládnout venkov. K tomu tedy bylo potřeba zlikvidovat místní elity, které byly v naprosté většině spjaté s držbou půdy. Znamenalo to reorganizaci celé venkovské společnosti. Mirošov už dávno nebyl průmyslový městys, ale městys v sousedství průmyslového Hrádku, vzdáleného od Mirošova 2 km, a městys se zemědělským zaměřením. Zostřování třídního boje na vesnici se tedy týkalo i Mirošova. Nejprve stát přistoupil k ovládnutí venkova prostřednictvím dohledu na mechanizaci, kterou bylo v zemědělství nutné využívat. Dále byly nastoleny výhodnější podmínky pro státní kolektivní zemědělská družstva oproti soukromým zemědělcům a zemědělským družstvům.

Jednotná zemědělská družstva (JZD) byla zakotvena zákonem č. 69/1949 Sb. definující jejich hlavní cíle postupy při zakládání JZD. Vše bylo doprovázeno mohutnou propagandou – JZD byla předmětem školení a přednášek, byla propagována ve všech médiích, vydány byly také brožury o JZD a konaly se veřejné schůze za účelem přesvědčit rolníky o výhodách JZD. Na Plzeňsku byly první zkušenosti s budováním JZD nepříliš dobré. Kampaň byla vedena příliš prudce a vyvolala většinou odpor. Politika kolektivizace zemědělství a zmenšení vlivu velkých zemědělců na vesnici začala nabývat podoby na konci roku 1949. Hlavním nepřítelem byli označeni venkovští sedláci a bylo zdůrazňováno, jaké klady má velkovýroba oproti malovýrobě.¹⁵⁷

¹⁵⁴CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 248

¹⁵⁵ROŽMBERSKÝ, P. *Panská sídla v Mirošově*. Plzeň: Nadace České hrady, 1995. Zapomenuté hrady, tvrze a místa. s. 17

¹⁵⁶CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973. s. 253

¹⁵⁷LÖFFELMANN, P. *Stanislav Broj, obhájce venkova*. Kasejovice, 2005. s. 12 - 13

1. ledna 1949 byl v Mirošově zahájen první rok první pětiletky. Provázanost hospodářství s kulturou byla znát všude kolem. Propaganda samozřejmě ovládala média – nejen ta celostátní, ale i místní. V Rokycanech začal roku 1949 vycházet týdeník Rokycanský budovatel, vydávaný OV KSČ.¹⁵⁸ Všechny aspekty běžného života byly ovlivněné vládou KSČ. Například v kině se před promítáním filmu propagoval nástup do pětiletého plánu. Zemědělci poprvé podepisovali výrobní a dodávkové smlouvy. Soukromé obchody byly znárodněny a sdruženy do ZKD, Pramenu a Masny. Začátkem října přestaly fungovat přidělové lístky na brambory a moučné výrobky a lidé si je mohli kupovat za peníze. V Mirošově byla upravena silnice a byla zřízena autobusová linka do Padrtě. Posun kupředu zaznamenala také železniční doprava. Parní stroje byly vyměněny za motorové vlaky a byl rozšířen jízdní řád.¹⁵⁹

Z Mirošova jako městysu se stalo roku 1960 město. Tehdy byl totiž komunistickou vládou zrušen status městys. Nyní se z Mirošova postupně stává venkovské město s převážně sídelní funkcí, avšak s dobrou infrastrukturou a mimo železářskou a zemědělskou výrobu i s významným rekreačním potenciálem. Nezapomíná se přitom ani na odkazy minulosti, ani na osobnosti, jež jsou zdejšími rodáky či zde profesně nebo tvořivě působily¹⁶⁰.

¹⁵⁸ ROUS, J., PECH, J., *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966. s. 86

¹⁵⁹ KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971. s. 96

¹⁶⁰ Historie města. *Mirošov* [online]. 2010, 21. 1. 2014 [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zmapování determinace Mirošova světovými a národními dějinami. Ty byly v první polovině 20. století velmi pestré a plné protikladů a změn. Lidé v tomto období zažívali velkou bídu a strach o život, ale také život v dostatku a plném hmotném zabezpečení, okouzlení výdobytky moderní doby – zaváděnou elektřinou, zbudováním železnice, novými názorovými směry, idejemi a změnami rodinných poměrů.

Mirošov samozřejmě nebyl od dění v zemi izolován, a tak jej ovlivnilo hned několik dějinných událostí. Průmyslová revoluce byla první zásadní okolností, která s událostmi v Mirošově souvisí. Rozmach průmyslu v 19. století zaznamenaly i západní Čechy. Na Rokycansku se objevilo mnoho železáren, hutí a dolů. Objevení uhelných zdrojů v mirošovském podzemí znamenalo industrializaci také Mirošovska, které bylo do té doby zcela zemědělsky zaměřeno. Začátek velkotěžby s sebou přinesl lepší pracovní příležitosti, rozvoj infrastruktury města, lepší dopravní spojení s okolím a konečně zlepšení občanské vybavenosti obce. Díky těžbě uhlí byl Mirošov povýšen z obce na městys.

Dvacáté století ale Mirošov neuvítalo rozvojem a hojností. Velkotěžba uhlí zde skončila a z Mirošova odcházely velké počty obyvatel. Mirošov se musel smířit s útlumem hospodářství, jaký jej v začátku století zastihl. Z hlavního centra průmyslu se Mirošov stal pouze městysem v sousedství průmyslových zón okresu. Obyvatelé Mirošova se zaměřili na lesní práce, zemědělství a ti, kteří chtěli zůstat v průmyslovém odvětví, dojížděli do okolních obcí pracovat do železáren, hamrů a hutí.

Autorka se tedy domnívala, že na Mirošov měla velký vliv transformace oblasti z průmyslové na zemědělskou. Z práce vyplývá, že tato změna Mirošov nezasáhla v předpokládaném rozsahu. To je způsobeno blízkostí okolních obcí, které jsou stále průmyslové a mirošovští obyvatelé tedy mohli za prací dojíždět tam, nikoliv se izolovat v Mirošově celodenní prací na polích.

Mnohem více dějiny obce Mirošov ovlivnila 2. světová válka a s ní spojený vznik pracovní-kárného tábora v obci. Sem byli internováni lidé z celého Protektorátu a zažívali zde těžké chvíle, ve kterých se jim Mirošovští snažili všemožně pomoci. Pozdější transformace tábora na koncentrační vyburcovala v lidech velkou dávku solidarity a ochoty pomáhat.

Lidé internovaní v pracovní-kárném táboře v Mirošově museli pracovat na místních pilách patřících německým firmám. Zde pracovali také obyvatelé Mirošova a mohli tedy vězňům pomáhat alespoň vyřizováním vzkazů či podsouváním jídla. Vzniklá

situace vzbudila u místních obyvatel snahy o zapojení se do odboje, a tak bylo mnoho obyvatel Mirošova propojeno s partyzánskými skupinami a sdruženo v ilegálních tajných odbojových skupinách. Tím se i mirošovští obyvatelé zapojovali do celonárodního dění. Když byl pracovní-kárný tábor zrušen a místo něho vznikl tábor koncentrační, byli do něj přivezeni političtí vězni z okolí Brna. V těchto chvílích se obyvatelům Mirošova podařilo zajistit vězňům dostatečnou pomoc potravinovou i lékařskou.

Mirošov se tedy během 2. světové války stal místem zvrůdných činů německých vojenských jednotek a místem tvrdé práce na pile a ostatních okolních podnicích. Jen díky obětavosti místních obyvatel se nezapsal do historie jen jako místo utrpení politických vězňů.

Po skončení 2. světové války se Mirošov vzpamatoval z válečné výroby. Částečně byl utlumen dřevozpracující průmysl, definitivně byla ukončena těžba uhlí i na posledním dole a Mirošov se tak opět zaměřil především na zemědělskou výrobu. Tomuto vývoji situace přispívala i politika nastupující KSČ, která se orientovala na venkov a zřizovala JZD po celém Československu, tedy i v Mirošově.

Tato práce vznikla za účelem zpřehlednění událostí, které formovaly Mirošov do dnešní podoby během první poloviny 20. století. Jako předmět dalšího zkoumání doporučuje autorka detailní zmapování vývoje zemědělství v Mirošově a další osudy města během let vlády KSČ až do převratu v roce 1989.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BATĚK, F., H. HRACHOVÁ a P. PRÁŠIL. *Rokycansko na starých pohlednicích*. Hostivice: Mgr. Petr Prášil ve spolupráci s Eduardou Marií Doleželovou, 2006. ISBN 80-86914-15-1

CIRONIS, P., V. LAŠTOVKA a J. ŠIROKÝ. *Revoluční Rokycansko*. první vydání. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1973

ČECH, Z. *Drsný střed Evropy*. Řitka: Daranus, 2007. 269 s. České dějiny (Daranus). ISBN 978-808-6983-165

DAMS, C., M. STOLLE a V. PILÁT. *Gestapo: Moc a teror ve Třetí říši*. první vydání. Praha - Litomyšl: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-018-7

FALC, J. *Minulostí Mirošovska*. Rokycany: MěÚ Mirošov, 1998

GREGOR, J. a kol. *Vzpomínáme na Mirošov: Památník osvobozených politických vězňů z koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan*. první vydání. Brno: Novela, 1947

JINDŘICH, K. a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany, Suppl. Historie, 7/1999: Utrpením k vítězství*. první vydání. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 1999

JUNEK, V. *Malé (velké) války dvacátého století a dál--*. Praha: Petrklíč, 2012, 185 s. ISBN 978-80-7229-322-3

KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930 – 1935)*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-031-4

KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: O přežití a o život (1936 – 1938)*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-119-1

KÁRNÍK, Z. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 - 1929)*. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-027-6

KORBELOVÁ, M. *Mirošov*. Mirošov: Školská a kulturní komise, 1971

LANG, M. *Sága černého zlata pod Brdy*. První vydání. Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2004. ISBN 80-903481-0-6.

LANG, M., E. SÝKOROVÁ, M. ŠANDOVÁ a E. SÝKOROVÁ. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokcany, č. 17/2005*. první vydání. Rokcany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 2005

LÖFFELMANN, P. *Stanislav Broj, obhájce venkova*. Kasejovice, 2005

ROUS, J., PECH, J., *Rokycansko*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1966

ROŽMBERSKÝ, P. *Panská sídla v Mirošově*. Plzeň: Nadace České hrady, 1995. Zapomenuté hrady, tvrze a místa

VOŠÁHLÍKOVÁ, P. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* Praha: Svoboda, 1996. ISBN 80-205-0088-X

VURM, B. *Tajné dějiny Evropy*. Praha: Eminent, 1998-2000, 3 sv. ISBN 80-85876-68-X1

Seznam použitých internetových zdrojů

BARTÁKOVÁ, A. Žena, obchod a reklama za první republiky. In: *Ženy v umění* [online]. 2008 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.zenyvumeni.cz/index.php?id=110>

DAUBNER. Československo po druhé světové válce I. *Kompas* [online]. 2011 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.kompas.estranky.cz/clanky/ucebnice-dejepisu/ceskoslovensko-po-druhe-svetove-valce-i.-1945-1948-petr-daubner.html>

Historie města. *Mirošov* [online]. 2010, 21. 1. 2014 [cit. 2014-01-21]. Dostupné z: <http://www.mirosov.cz/informace-o-meste/historie-mesta/>

Mirošov. *Cyklotoulky* [online]. 31.8.2010 [cit. 2014-03-14]. Dostupné z: <http://www.cyklotoulkytv.cz/mirosov>

O léčebně. *Janov* [online]. 2010 [cit. 2014-01-22]. Dostupné z: <http://www.janov.cz/o-le-ebn-.html>

SEKERA, M. Média a politická propaganda. In: *Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2006 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/557/MEDIA-A-POLITICKA-PROPAGANDA.html/>

ŠEVČÍK, L. Historie lidstva. *Hlava S: Poválečné Československo: Zánik demokracie 1945 – 1948* [online]. 2008 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/1701-povalecne-ceskoslovensko-zanik-demokracie-1945-1948.php>

VALÁŠKOVÁ, D. Československo během 2. světové války. *Velká encyklopedie* [online]. 2011 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.velkaencyklopedie-dejepis.estranky.cz/clanky/nova-doba---druha-svetova-valka-a-ceskoslovensky-odboj/ceskoslovensko-behem-2.-svetove-valky.html>

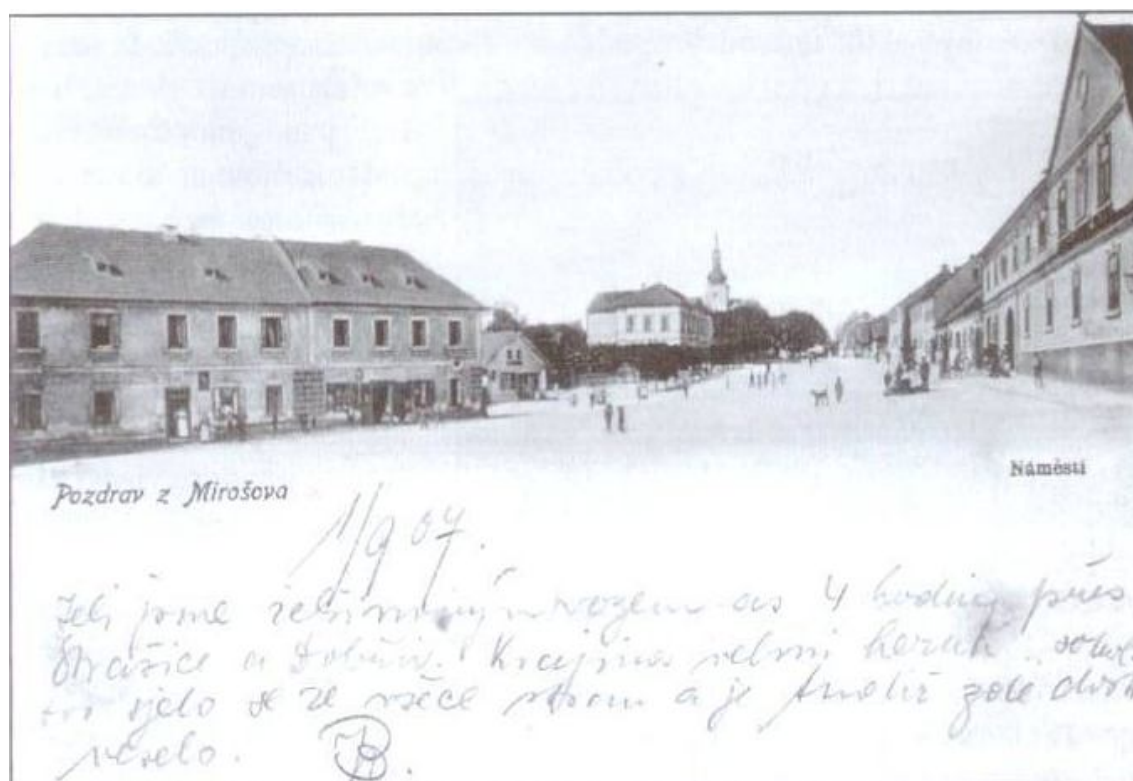
SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Letecký pohled na Mirošov.....	I
Příloha B – Mirošovské náměstí v roce 1907 na pohlednici.....	II
Příloha C – Mirošovské náměstí v roce 1940.....	III
Příloha D – Důlní budova (šachta Leopoldine).....	IV
Příloha E – Nadzemní část dolu Margarette.....	V
Příloha F – Mirošovský zámek v roce 1930.....	VI
Příloha G – LTRN Janov.....	VII
Příloha H – Obrázek budovy v pracovně-kárném táboře.....	VIII
Příloha I – Pila firmy Reschop.....	IX
Příloha J – Pohled na pracovně-kárný tábor v Mirošově.....	X

Příloha A – Letecký pohled na Mirošov

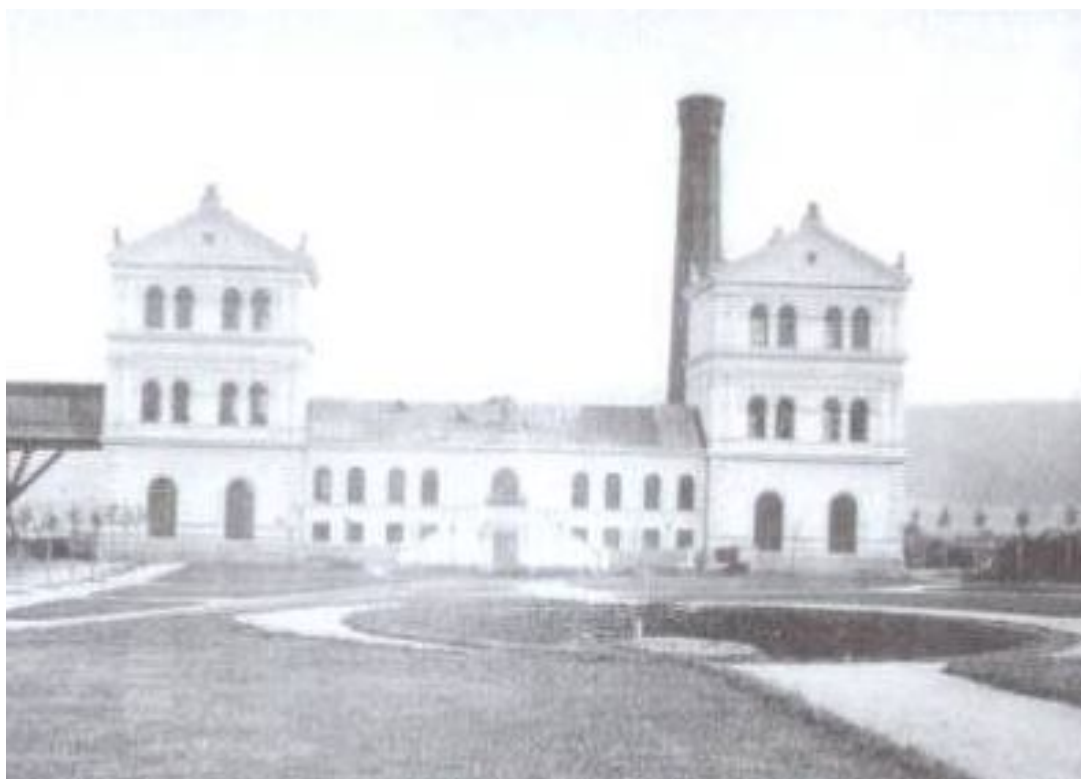
Příloha B – Mirošovské náměstí v roce 1907 na pohlednici

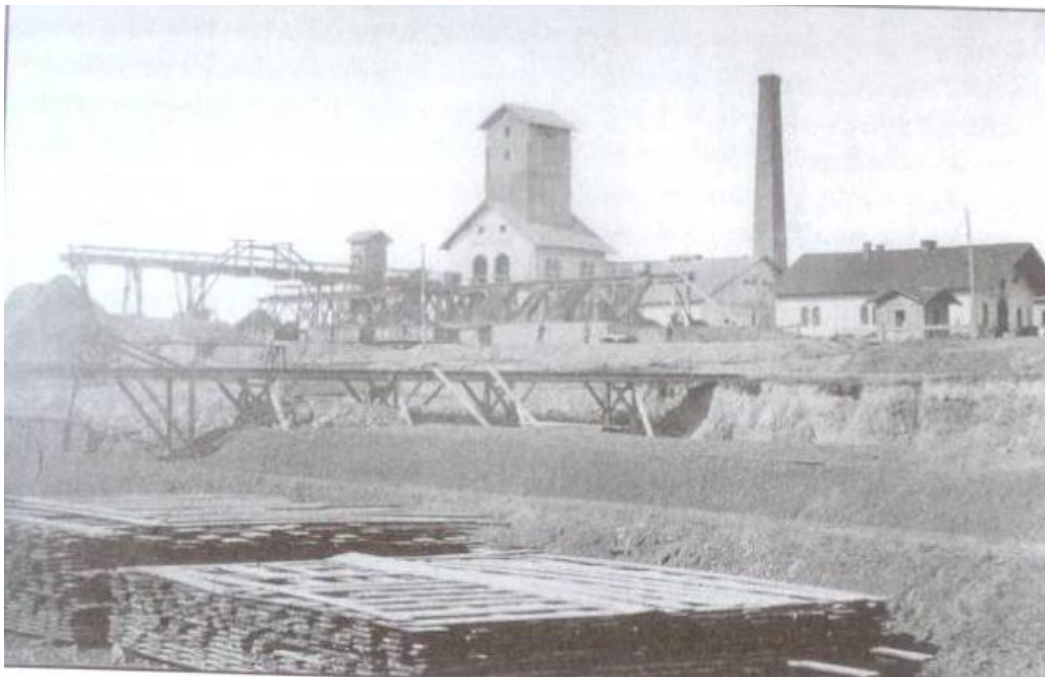
Příloha C – Mirošovské náměstí v roce 1940

Příloha D – Důlní budova (šachta Leopoldine)

Příloha E – Nadzemní část dolu Margarete

Příloha F – Mirošovský zámek v roce 1930

Příloha G – LTRN Janov

Příloha H – Obrázek budovy v pracovní-kárném táboře

Příloha I – Pila firmy Reschop

Příloha J – Pohled na pracovně-kárný tábor v Mirošově

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Gabriela Čejková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Dějiny rodného města – Mirošov v první polovině 20. století

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 63

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů české literatury a pramenů: 19

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: Mgr. Anna Huliciusová